

Leto XX. Stev. 280
GLAVNI IN ODGOVORNI
UREDNIK
IVAN ŠINKOVEC
UREJA UREDNIŠKI ODBOR
Lst izhaja vsak dan razen
petka. // Cena 10 dinarjev

Ljudska PRAVICA

«LJUDSKA PRAVICA»
USTANOVljena 5. OKTOBRA
1934 // MED NARODNOOSVO-
BODILNO BORBO JE IZHA-
JALA KOT 14-DNEVNIK IN
TEDNIK, OD OSVOBODITVE
DO 1. JUL. 1951 KOT DNEV-
NIK, NATO PA KOT TEDNIK
// OD 1. JUNIJA 1953 IZHAJA
V REDAKCIJSKI POVEZANO-
STI Z »BORBO»

Predsednik Tito in podpredsednik Kardelj si ogledujeta darila Mestnega ljudskega odbora Koper

Aktivna politika miru in sodelovanja

Komur tudi po predčerašnjem govoru predsednika Tita ne bo jasna in razumljiva zunanja politika naše države, o njem lahko rečemo, da je še preveč obremenjen s šablonami blokovske politike. Ljudi, ki so vajeni gledati na svet skozi prizmo dveh blokov, je Tito opozoril na neodvisno in miroljubno politiko Jugoslavije, na globoke težnje naših narodov po miru in miroljubnem sožitju.

Tovariš Tito je v svojem govoru pravzaprav še enkrat formuliral tista temeljna načela, na katerih se od začetka sloni zunanja politika naše države, načela, od katerih se niti prej, niti zdaj nismo in se ne bomo odmaknili.

Socializem, neodvisnost, samostojnost in enakopravnost, ne biti privesek politike nikogar, boj proti agresiji, boj, tudi če so potrebne največje žrtve za mir, za mirno sožitje narodov, ubirati svojo lastno pot, pot ne nekakšne pasivne, medle neutralnosti, marveč pot aktivnega mednarodnega sodelovanja, biti samostojen mednarodni činitelj miru, eden izmed stebrov miru, to so načela, od katerih se nismo in se ne moremo odmakniti. To je materialno dejstvo, s katerim je treba računati in ga priznati in na tej platformi, z nami, takšnimi, kakršni smo, je možno in potrebno sodelovati, ker je to v obojestransko korist, v korist miru.

Pred šestimi leti, ko se je začela Stalinova politika pritiska na našo državo in ko je bila ogrožena naša neodvisnost, nismo nikogar vprašali, ali naj rečemo »ne«. Rekli smo »ne« sami, zagledajoč se v zgodovinskega pomena tega trenutka in težkih preizkušanj, ki so nas čakale.

Zdaj, ko je dala sovjetska vlada pobudo za ureditev medsebojnih stikov in izpričala pripravljenost, da prizna tisto, kar nam je skušala stalinška politika zamakniti, nimamo razlogov, da dosledni svoji konstruktivni politiki ne bi sprejeli upostavitve normalnih stikov s SZ, vzlic krivim tolmachenjem nekaterih zlonamernih elementov na Zahodu. Izven sleherne razprave je tudi, ali ima naša država namen ali ne ohraniti prijateljske stike, ki smo jih v najtežavnejših trenutkih naše novejšje zgodovine nabrali z zahodnimi deželami. Prijateljski stiki so potrebni nam in njim in mi odkritosrčno želimo, da bi jih še bolj poglobili.

Glavno vprašanje naših dni je, kako nadalje razviti doslej doseženo ureditev in ublažitve mednarodnega položaja, kako še bolj okrepiti mir in mirno sožitje, toda ne da bi pri tem oslabil budnost nasproti poskusom agresije. Očitno je, da sta na svetu dve koncepciji: Prva je naša in mnogih drugih, ki zahtevajo mirno obravnavanje sporov, celo z velikimi žrtvami, ki zahteva, da se v sedanje vzdušje ne vnašajo elementi razdora, ne razne provokacije in motnje, da se z aktivnim vsestranskim sodelova-

njem okrepe mednarodni stiki in temelji miru.

Druga je koncepcija tistih, ki vidijo svet samo skozi dva nespravljiva bloka in ki gledajo na obravnavanje svetovnih problemov skozi prizmo svojih topov, atomskih bomb itd. Topovi in bombe so nujno potrebni za udarec po agresiji, nikakor pa niso primerno sredstvo za urejanje neurejenih mednarodnih problemov v sedanjem svetu.

V najtežavnejših dnevih minulega leta hladne vojne, ko je pretila stvarna nevarnost pred agresijo, je bila Jugoslavija kot eden najodločnejših borcev v prvih vrstah obrambe miru. Jugoslavija je za krepitev svoje obrambne moči z velikimi žrtvami dajala velikanska gmotna sredstva. Tega pač noben objektivni človek ne more zanikati.

V novih pogojih mednarodnih stikov, ko se vojna nevarnost odmikala, je naša država enako odločen in neizprosno bореc za mirno sožitje, za aktivno sodelovanje, za krepitev miru in nasprotnik vseh tistih teženj, ki vlečejo v smer nove zaostritve položaja. Trdno smo prepričani, da je mir možno utrditi. Potrebna je dobra volja vseh, potrebni so napor, da bi prebredli tisto, kar razdvaja, da bi se čimbolj razvile oblike gospodarskega, kulturnega in drugega sodelovanja, da bi se o problemih razgovarjali v jeziku miru in v imenu miru.

Naša država je bila v obdobju hladne vojne na zelo vidnem in nevarnem položaju, malone v najtežavnejših okoliščinah in treba ji je pač priznati, da je dovolj kvalificirana, da lahko presodi, ali se je položaj na svetu spremenil na bolje ali ne. In zato so naporji Jugoslavije za upostavitve normalnih stikov in aktivnega sodelovanja na svetu

našli v mednarodni javnosti nedvomno razumevanje in odobravanje.

Takšno stališče Jugoslavije izvirajo od tod, da »mi hočemo biti činitelj, ki prispeva k pomiritvi, ne pa ki s svojim satelitskim stališčem ob tem ali onem bloku prispeva k zaostritvi«, kakor je rekel tovariš Tito v Kopru.

»Borba«

Podpredsednik Zveznega izvršnega sveta A. Ranković o aktualnih gospodarsko-političnih vprašanjih

Beograd, 22. nov. (Tanjug)
Podpredsedniku Zveznega izvršnega sveta Aleksandru Rankoviću so volivci njegove volilne enote zastavili nekaj vprašanj. Tov. Ranković je nanje takole odgovoril:

»Vprašanja, ki ste mi jih zastavili, kažejo, da vas najbolj zanimajo problemi v zvezi s stanjem na trgu, dalje vprašanja gospodarskega razvoja, življenjskega standarda in možnosti za preskrbo z električno energijo. To je povsem razumljivo, ker so to ravno vprašanja, ki jih sproža vsakdanje življenje in s katerimi ima bolj ali manj opravka sleherni podjetje, sleherni ustanova in sleherni gospodinjstvo.

V zvezi z gospodarskimi, kakor tudi političnimi vprašanji, ki ste mi jih zastavili, bom najprej govoril o nekaterih vprašanjih trga, trgovine in cen.

O vzrokih naraščanja cen

Splošni indeks cen industrijskih proizvodov in kmetijskih pridelkov v 1954. letu stalno narašča, zlasti v zadnjih nekaj mesecih.

V gibanju cen industrijskih proizvodov na veliko v minulih devetih mesecih je moč jasno opaziti dve težnji. V razdobju od januarja do konca junija se kaže stalna težnja po naraščanju cen industrijskega blaga na veliko, v mesecih od junija do septembra pa so se stabilizirale te cene na ravni, kakršna je bila junija letos, tako da so cene na veliko septembra letos za 3% višje od povprečnih lanskih cen.

Povprečni indeks cen industrijskemu blagu na drobno, kakršen je bil ustvarjen v obdobju od januarja do septembra letos, znaša v primerjavi z istim obdobjem lanskega leta 98%, kar pomeni, da so bile te cene v tem obdobju letošnjega leta za 8% nižje. Zaradi boljšega razumevanja tega indeksa je treba imeti pred očmi dejstvo, da so bile v prvih osmih mesecih lanskega leta cene znatno višje in je prišlo do znatnega znižanja cen industrijskega blaga (v prvi vrsti tekstilnega) šele v četrtem četrtletju.

Za gibanje cen kmetijskih pridelkov na drobno je značilno, da v prvi polovici letošnjega leta na trgu ni prišlo do njihovega povečanja. Zato lahko trdimo, da

NEODVISNOST NAŠE ZUNANJE POLITIKE

so podčrtali ameriški in angleški časniki v svojih poročilih in komentarjih

New York, 22. nov. (Tanjug). Vodilni newyorški časniki objavljajo na prvih straneh izvečke iz govora predsednika Tita v Kopru in poudarjajo že v naslovih, da se Jugoslavija ne bo pridružila kominformi. Tako ugotavlja »New York Herald Tribune« poročilo, da je maršal Tito označil za zlobne obdolžitve, da se Jugoslavija namerava vrniti v kominformo. Tito je rekel, da Jugoslavija uveljavlja neodvisno politiko in da ne namerava prekiniti odnosov z zahodnimi velesilami, ki so se pokazale za jugoslovanske prijatelje. Časnik tudi citira, da Jugoslavija ne namerava ustaviti procesa izboljšanja odnosov s SZ.

»New York Times« opozarja na izjave predsednika Tita, da bo Jugoslavija uveljavljala neodvisno politiko tako nasproti Vzhodu, kot tudi nasproti Zahodu. »Maršal Tito je rekel,« piše časnik, »da morajo tisti na Zahodu, ki ne marajo Jugoslavije kot socialistične dežele, razumeti enkrat za vselej, da je zaman sleherni up ali utvara, da bo Jugoslavija nekega dne socializmu obrnila hrbet.«

London, 22. nov. (Tanjug). Vsi angleški časniki so davi objavili poročila o govoru predsednika Tita v Kopru in pripomnili, da Jugoslavija ne bo sodelovala na konferenci o evropski varnosti, ki jo je predlagala SZ.

»Times« v daljšem poročilu piše, da je označil maršal Tito sovjetski predlog o sklicanju konference o varnostnem sistemu v Evropi za dobro idejo, da pa je predlog obsojen na neuspeh, ker sovjetska vlada ni dala dovolj časa, da bi takšno konferenco pripravili. Angleški časnik tudi opozarja na besede predsednika Tita, da Jugoslavija nikoli ne bo zboljšala svojih stikov s SZ v škodo stikov z zahodnimi deželami. Citira tudi besede maršala Tita, da Jugoslavija ne more biti privesek katerekoli druge dežele.

Laburistom naklonjeni »Daily Mirror« poudarja, da je jugoslovanski predsednik jasno rekel, da so bile tri zahodne države prijateljice Jugoslavije v najtežavnejših trenutkih in da ni nobenega razloga, da bi se to stališče spremenilo.

Posebno kritično postavko pa predstavljajo razni dolgovi, ki jih moramo odplačevati, kar prav tako po svoje občutno vpliva na našo plačilno bilanco. Znano je namreč, da smo se morali prejšnja leta zadolževati v neugodnih pogojih, da smo lahko nabavili potrebno opremo, surovine in drugo za zagotovitev neoviranega razvoja gospodarstva.

Pri tem stanju naše plačilne bilance si moramo prizadevati za čim večji izvoz, da bi lahko ublažili naš zunanjetrgovinski primanjkljaj. Zaradi tega je izvoz naša prva naloga in zategadelj mu posvečamo posebno pozornost.

Izpolnitev izvoza posameznih izdelkov pri omejenem obsegu proizvodnje pa ima na drugi strani za posledico zmanjšano ponudbo na notranjem trgu. Zato so na notranjem trgu manjše količine posameznih vrst blaga, pri tem pa je ostalo povpraševanje isto in se je pri posameznih izdelkih celo povečalo, tako da

(Nadaljevanje na 2 strani)

Odmev izjav predsednika Tita v zahodnonemškem časopisju

Bonn, 22. nov. (Tanjug). Zahodnonemški tisk obširno poroča o govoru predsednika republike Tita.

»Die Welt« ugotavlja, da je Jugoslavija zavrnila sovjetski predlog, naj se udeležijo evropske konference za varnost. Časnik navaja, da je predsednik republike izjavil v Kopru, da Jugoslavija ne bo sodelovala na konferenci, ki jo je predlagala SZ, ker je njen predlog nerealen.

»General Anzeiger« obširno poroča o govoru in prav tako navaja, da je Jugoslavija zavrnila sovjetski predlog. Maršal Tito, piše časnik, je sicer pozdravil pobudo Sovjetske zveze, hkrati pa izjavil, da Jugoslavija ne more sodelovati na konferenci, ker je čas za priprave prekratko odmerjen. List pripominja, da predsednika republike skrbi, da

ne bi sklepi konference izključno vzhodnoevropskih držav še povečali napetost v Evropi. Časnik na kraju navaja citat, v katerem je govor o normalizaciji odnosov z vzhodnoevropskimi državami in je poudarjeno, da je do nje prišlo na pobudo SZ.

Danes se sestane Zvezna ljudska skupščina

Danes se bosta v Beogradu sestala Zvezni svet in Zbor proizvajalcev Zvezne ljudske skupščine. Na dnevnem redu tega skupščinskega zasedanja je obravnavanje osnutka zakona o zdravstvenem zavarovanju delavcev in uslužbencev, osnutka za-

ANDREJ VIŠINSKI UMRL

New York, 22. nov. (AFP). Vodja sovjetske delegacije v OZN Andrej Višinski je danes ob 17.15 podlegel srčni kapi.

Višinski se danes ni udeležil plenarne seje Generalne skupščine. Namestnik vodje sovjetske delegacije, ki je z zamudo prispejal na sejo, je novinarjem izjavil, da je Višinski bolan. Malo kasneje se je izvedelo, da je imel srčni napad.

Brž ko so vest o smrti Andreja Višinskega sporočili sekretariatu OZN, je predsednik Generalne skupščine Van Kleffens sklenil

prekiniti plenarno sejo Generalne skupščine in jo odgoditi na poznejši čas.

Zveza komunistov koprskega okraja zaprosila za sprejem v Zvezo komunistov Slovenije

Okrajni komite Zveze komunistov Koper je poslal Centralnemu komiteju Zveze komunistov Slovenije naslednje pismo:

»S priključitvijo našega okraja k FLRS so padle zadnje formalne ovire in razlogi, zaradi katerih je naša Zveza komunistov ostala tako rekoč brez imena. Četudi so se člani Zveze za časa narodnoosvobodilne vojne in vsa povojna leta borili v prvih vrstah za uresničenje naših in vseh na-

rodov Jugoslavije pravičnih zahtev za priključitev, nismo smeli nositi imena slavne Zveze komunistov Slovenije in Zveze komunistov Jugoslavije.

Zato Okrajni komite Zveze komunistov okraja Koper prosi Centralni komite Zveze komunistov Slovenije, da sprejme Zvezo komunistov okraja Koper v celoti v svoje vrste in s tem v vrste Zveze komunistov Jugoslavije. — Smrt fašizmu — svoboda narodu!»

kona o vojaških sodiščih in osnutek zakona o javnem tožilstvu. Obravnavala bosta tudi osnutek zakona o razveljavitvi XIV. poglavja ustave. Ta predlog je v zvezi z novim zakonom o javnem tožilstvu.

Zvezni ljudski skupščini bosta predložena dva predloga o spremembah in dopolnitvah zveznega družbenega plana za leto 1954. Prvi se nanaša na povečanje sklada za kritje izgub pasivnih železniških podjetij, drugi pa na blokiranje konjunkturnega dobička. Skupščina bo tudi obravnavala predlog o izvolitvi sodnikov Zveznega vrhovnega sodišča in osnutek zakona o ratifikaciji konvencije o mednarodnem pravu za popravke. Naposled bosta skupščini predložila poročila odbora za prošnje in pritožbe obeh domov. Zvezni svet bo obravnaval tudi osnutek odloka odbora za prošnje in pritožbe o izplačilu 343.000 din iz sredstev zveznega proračuna kmetu iz Nove Gradiške Stepanu Jurkoviću.

Vremenska napoved

Vremenska napoved za torek, dne 23. novembra: Lepo vreme s povečano oblačnostjo, predvsem v zahodni Sloveniji. Ponoči in dopoldne po kotlinah megla. Najnižja temperatura med -5 in -10, na Primorskem okoli 0, najvišja pa med 0 in 5, na Primorskem do 10 stopinj C.

ALEKSANDER RANKOVIĆ O AKTUALNIH GOSPODARSKO-POLITIČNIH VPRAŠANJIH

ZAGOTOVLJENA JE REDNA PRESKRBA Z OSNOVNIMI ŽIVILI

(Nadaljevanje s 1. strani)

so se morale cene povečati v določenem obsegu. Znano je načelo prostega trga: če na njem ni zadosti blaga, cene morajo nujno rasti. Povečan obseg izvoza in še posebno značilna sprememba strukture izvoza v korist večjega deleža industrijskih izdelkov so imeli za posledico potrebo stimuliranja izvoznikov z raznimi olajšavami v nabavi in izvozu, in tako je ta dinarska stimulacija omogočala izvoznikom kupovanje po višjih cenah tudi na notranjem trgu, kar je imelo prav tako za posledico porast cen.

Z druge strani in sprično naše uvozne politike, ki gre za tem, da se zagotove najosnovnejše surovine in oprema za industrijo, je bil omejen, pa celo onemogočen uvoz posameznih drugih izdelkov. Takšen položaj je dovedel do monopolizma mnogih domačih podjetij, ki so se okoristila s temi okoliščinami in dvignila cene svojih izdelkov, ker so pač poslovala brez vsake konkurence.

Drugi činitelj, ki je neposredno zelo vplival na naraščanje cen, je vsekakor suša, ki nas je prizadela tudi letos. S tem so se še povečale težave, ki so objektivno izhajale iz dejstva naše plačilne bilance. Neugodne vremenske razmere v gospodarskem letu 1953-54 so privedle do bistvenega zmanjšanja kmetijske proizvodnje. Po sedanjih cenitvah znaša končni efekt tega zmanjšanja nad 74 milijard dinarjev v primerjavi z lanskim letom, oziroma nad 54 milijard glede na proizvodnjo, ki smo jo pričakovali in ki je bila predvidena v planu za leto 1954. Seveda govori že samo ta številka zelo zgornjo o velikanski škodi, ki je zadela naše gospodarstvo. Zaradi slabe letine so se znatno zmanjšali tržni presežki. Pri žitu so letos tržni presežki za 50% manjši od količin, s katerimi računamo pri normalnem donosu, pri poljedelstvu za 21%, pri vinogradništvu za 12% itd. Lahko rečemo, da smo pridelali letos tako malo pšenice in rži kakor še nobeno leto po vojni, saj znaša ta proizvodnja, če jo primerjamo s tem, kar smo imeli l. 1953, okrog 1.250.000 ton manj.

Tako slaba letina je seveda narekovala podvzemanje izrednih ukrepov. Najprej moramo uvoziti vso razliko med potrebnimi količinami pšenice in količinami, ki smo jih pridelali. Razlika znaša nad 1,3 milijona ton in bo zahtevala velika sredstva.

Poleg teh, recimo osnovnih činiteljev, ki so vplivali na gibanje cen, so še drugi elementi, ki kažejo na nekatere zanimive pojave, elementi, o katerih navadno ne mislimo, da bi mogli nekako negativno vplivati, temveč jih imamo običajno za popolnoma pozitivna dejstva. Res je, v nekem smislu tudi so pozitivna, vendar le do določene stopnje in v določenih razmerah, lahko pa ima presežanje ali nepravilno uporabljanje sicer koristnih instrumentov, oziroma reševanje nekaterih vprašanj tudi neželene posledice. No, s tem, da jih pravočasno opazimo, jih lahko odstranimo. Tako se je na primer v času od junija letos dalje zelo naglo povečal plačni

sklad naših delovnih ljudi, in sicer za 23%. V istem času so se povečali tudi dohodki vaškega prebivalstva v zvezi z odkupom za 25,5%, kar je vse vplivalo na naglo naraščanje denarnega obtoka v istem času. Povsem tem je hitrejša naraščanje denarnih dohodkov mestnega in vaškega prebivalstva, ki je seveda vplivalo na kupno moč na trgu ob istočasnem zmanjšanju kmetijsko-blagovnega fonda zaradi slabše letine, eden izmed vzrokov za težnjo po dvigavanju cen kmetijskih proizvodov.

Razen tega se je letos znatno povečalo število zaposlenih ljudi. V primerjavi z lanskim letom (mesec julij) smo imeli v letošnjem juliju 171.000 ljudi več zaposlenih, to se pravi, da smo pri zaposlovanju ljudi dosegli velike uspehe, s katerimi smo res lahko zadovoljni. Vendar ne smemo pozabiti, da je na novo zaposlena delovna sila večinoma z dežele in tako je zaposlitev teh ljudi vplivala na to, da je prišlo do večjega priliva denarja na vasi, kar je zopet imelo posledice na tržišču.

Dajanje kreditov ob ugodnejših pogojih je tudi vplivalo na kupno moč na trgu in povečalo povpraševanje po blagu, to pa se je zopet poznalo pri dvigavanju cen. Lani so naši državljani izkoristili okrog 24 milijard dinarjev potrošniških kreditov, do 31. avgusta letos pa okrog 18 milijard dinarjev. Razen tega smo z letošnjim julijem začeli dajati kredite tudi posameznim kmetom, in sicer za nakup potrošnega blaga in za napredek kmetijske proizvodnje. V ta namen je bilo do 31. avgusta odobrenih 271 milijonov dinarjev kredita.

Poleg teh čisto objektivnih težav, s katerimi se bori naše gospodarstvo iz dneva v dan, so še mnoge subjektivne slabosti, ki stopnjujejo te objektivne težave. Takšne slabosti vplivajo na dvigavanje cen, na založenost trga, na preskrbo prebivalstva, oziroma — z drugimi besedami — v določenem obsegu na življenjski standard naših delovnih ljudi.

Katero so te subjektivne slabosti? Imamo določeno število podjetij, zlasti takih, ki imajo na trgu monopolni položaj, ki so ustvarila zadnje mesece precejšnje dobičke. Toda ti dobički niso v celoti rezultat nižjih proizvodnih stroškov ali večje storilnosti, temveč dejstva, da so podjetja izkoristila položaj na trgu in dvignila cene. S tem so bila ustvarjena velika denarna sredstva, ki niso bila dozejena po zaslugi podjetij, temveč z izkoriščanjem trenutnih težav in monopolnega položaja na trgu. Uporaba teh sredstev bodisi za nove investicije, bodisi za druge namene, povzroča nujno motnje na trgu oziroma dvig cen posameznih proizvodov; zato namreč, ker se — kadar je na razpolago več denarja, za katerega nimamo ustreznih količin blaga — veča povpraševanje in morajo iti cene navzgor.

Možnost, da se ustvari s povzemanjem cen velik dobiček, deluje na drugi strani skrajno škodljivo na prizadevanje za večjo storilnost, ki je eden izmed zelo pomembnih pogojev za hitrejši razvoj našega gospodarstva.

prodajanju blaga, kjer gre blago skozi tri, štiri roke, ne da bi se dejansko sploh kam premaknilo. Javno je, da je spričo tega cena takšnega blaga, ko pride do potrošnika, precej višja, kakor je dejansko potrebno.

Posebej je treba še poudariti slabo organizacijo trga kmetijskih pridelkov. Prav nesodobna organizacija tega trga in dejstvo, da je ta trg slabo opremljen s potrebnimi tehničnimi sredstvi, sta precej kriva zgoraj omenjenih pojavov. Ljudski odbori bi zato morali bolj kakor doslej skrbeti za vprašanja, kako doseči napredek v prometu s kmetijskimi proizvodi in za to, da bo ta trgovina bolj in sodobneje funkcionirala.

Nekaj primerov iz Beograda bo najbolje ponazorilo škodo, ki

Aleksander Ranković

nam jo povzročajo tukaj omenjeni pojavi. Podjetja »Mačva«, »Proleće« in »Smedereva« so na primer kupila večje količine limon in pomaranč. Manjši del kupljenih količin so prodala v svojih prodajalnih, večji del pa prepredala drugim podjetjem, pri čemer

Vzroki pomanjkanja premoga

Razen o cenah in o vzrokih njihovega gibanja je po mojem mišljenju treba povedati nekaj besed o preskrbi s premogom, saj je o tem mnogo govora, posebno sedaj, ko je pred vrati zima.

V primeri z lanskim letom se je proizvodnja premoga v naši državi letos povečala za 18%, in sicer proizvodnja rjavega premoga za okoli 600.000 ton, lignita pa za približno 1,1 milijona ton. Kljub tolikšnemu povečanju proizvodnje premoga le-ta še ne more kriti in zadovoljiti letošnjega velikega povpraševanja. V istem obdobju so se namreč znatno povečale potrebe po premogu, tako v industriji in prometu kakor tudi v široki potrošnji. Industrija porabi sedaj na primer za 15% več premoga kot lani. Prodaja premoga v trgovini na drobno je bila v zadnjih devetih mesecih letošnjega leta večja kakor kdajkoli prej. Do septembra je znašal promet s premogom v trgovini na drobno 1.760.000 ton, medtem ko je znašal v vsem letu 1951 — 1.244.000 ton, predlanskim 1.456.000 ton, lani pa 1.093.000 ton. Kakor se vidi iz tega, je potrošnja letos rasla mnogo hitreje kakor proizvodnja, zaradi česar je prišlo do težkih v preskrbi. K temu je treba dodati še to, da so bile rezerve industrije in prometa, pa tudi široke potrošnje, v obdobju minule dolge in ostre zime popolnoma izčrpane in so vsi hoteli ustvarjati kar največje nove zaloge premoga. Med drugim so se te objektivne težave še potencirale spričo nerealnih nabav premoga s strani mestnih podjetij za prodajo kuriva. Bili so pojavi, ko so ta podjetja naročala velike količine premoga šele za prodajo v četrtem četrtletju, namesto da bi si zagotovila večje količine v poletnih mesecih. Kljub takšnemu stanju sprejemamo ukrepe, da bi bili glavni industrijski potrošniki, promet pa široka potrošnja čim bolj oskrbovani s premogom. V promogovnikih si prizadevajo, da bi izkoristili svoje proizvodne zmogljivosti in delajo celo ob nedeljah. V Kreki so na primer že izpolnili svoj letošnji plan, z dodatno proizvodnjo pa naj bi izpolnili prevzete obveznosti.

O preskrbi z moko

Reči moram še nekoliko besed o preskrbi z moko. Že v začetku letošnjega junija, ko je vse ka-

zo zaračunala zaslužek 20 do 60 dinarjev pri kilogramu. Ali: beograjska poslovalnica podjetja »Poljopromet« iz Kragujevca ne da v prodajo večjih količin jagmetine samo zato, da bi obveljala višja cena. Kaj zato, če se je zaradi tega pokvarilo 1115 kg mesa v vrednosti okrog 200.000 din?!

V zadnjih šestih mesecih je tržna inspekcija mesta Beograda prijavišla gospodarskemu sodišču nad 117 gospodarskih prekrškov, gospodarskim organizacijam pa je bilo odvzeto okoli 4,5 milijona dinarjev dobička, doseženega na osnovi prekrškov. Javna tožilstva so dobila v istem obdobju skupno 111 prijav, in sicer v glavnem zaradi kaznivih dejanj nedovoljene trgovine, navijanja cen, nepravilnega tehtanja itd., sodniki za prekrške pa nad 200 prijav spričo raznih manjših prekrškov na trgu.

Takšno stanje na trgu terja s te strani družbeno kontrolo nad delom podjetij. Zaradi tega je potrebno, da bodo tržne inspekcije popolnoma pripravljene za učinkovito in pravočasno odkrivanje in preprečevanje vseh negativnih pojavov, da bi se tako s pomočjo sodelovanja ostalih državnih organov čimbolj uspešno borile proti negativnim težnjam in neodgovornosti posameznikov. Ljudski odbori bi morali posvetiti vso pozornost in storiti kar največ, da bi podprli to službo v njenem pravilnem in učinkovitem delovanju.

Posebno važno je, da so inspekcije pri svojem delu deležne pomoči državljanov, ki jim lahko pomagajo s prikazovanjem raznih škodljivih pojavov in težnj. Prizadetost in zanimanje za to nedvomno obstoji pri državljanih, o čemer nam najbolje priča dejstvo, da preko svojih družbeno-političnih in sindikalnih organizacij popolnoma pravilno reagirajo vselej, kadar se pojavijo neke spremembe cen. Potrebno bi bilo, da odborniki na zborih volivcev in na konferencah osnovnih organizacij SZDL seznanjajo prebivalce s podvzetimi ukrepi. S takšno aktivnostjo, mislim, bi se krepila iniciativa prebivalcev.

Storjeno je tudi vse potrebno za redno preskrbovanje tržišča z mastjo. Skupaj s količinami,

ki jih bomo sami pridelali, bodo uvožene količine v celoti krile najnujnejše potrebe.

O preskrbi z električno energijo

Zelo mnogo se govori, zlasti pri nas v Beogradu, tudi o preskrbi z električnim tokom.

Znano je, da obstoječi energetski viri ne zagotavljajo potrebnih količin električne energije v posameznih področjih naše države. To velja zlasti za Srbijo in določene dele Hrvatske in Slovenije. Pomanjkanje je zelo čutili tudi v Beogradu. Zaradi nezadostne proizvodnje električne energije so v vseh teh področjih v veljavi določene omejitve, ki seveda zmanjšujejo industrijsko proizvodnjo in preskrbo prebivalstva.

Nagli gospodarski razvoj po osvoboditvi nujno spremlja od časa do časa pomanjkanje nekaterih izdelkov, kar se seveda občuti, ko gre za to, da bolje preskrbimo gospodarstvo s temi pro-

izvodi. To ima seveda zopet vpliv na hitrejši ali počasnejši razvoj ostalih gospodarskih panog in prav tako se nam godi z električno energijo. Nagli industrijski razvoj naše države je privedel do tega, da je poraba električne energije naraščala mnogo hitreje kakor proizvodnja. Do tega stanja je prišlo predvsem zato, ker več zelo velikih energetskih objektov iz objektivnih in subjektivnih razlogov ni začelo pravočasno obratovati in tako ni moglo zadovoljiti mnogih potrošnikov električne energije, ki so z njo računali. Vse to zahteva od nas, da čimprej dogradimo energetske objekte, ki so v gradnji in da se lotimo gradnje novih objektov, ki bodo lahko krili rastoče potrebe vsega našega gospodarstva.

Kako reševati stanovanjsko vprašanje

Se nekaj besed o stanovanjski graditvi. Če hočemo razumeti stanovanjsko problematiko, moramo poudariti, da je bil Beograd in da so bila tudi mnoga druga naša mesta, kar se tiče kvalitete stanovanj, v Evropi. Temu je treba dodati vojno opustošenje, ki je zlasti prizadelo Beograd, tako da smo podedovali zelo nizek stanovanjski standard v naših mestih. Po osvoboditvi smo na tem področju precej storili. Gotovo ne moremo govoriti o nekem bolj popolnem reševanju stanovanjskega vprašanja, vendar je dejstvo, da smo v nekaj zadnjih letih zgradili v mestih, industrijskih središčih in mestnih občinah nad 91.000 stanovanj.

Kljub raztresenosti je, recimo, Beogradu uspelo, da nadoknadi velik del stanovanj, ki so bila uničena med vojno. V vojnih letih je bilo v Beogradu uničenih 11.000 stanovanj, težje poškodovanih pa 8250. Po vojni smo obnovili 5600 stanovanj, do konca leta 1953 pa smo zgradili 12.306 novih stanovanj s skupno površino 523.924 m². Pri tem je treba omeniti, da je kvaliteta po vojni zgrajenih stanovanj neprimerno boljša in da je s tem nivo stanovanjske kulture višji. Povprečna površina nanovo zgrajenih stanovanj je pri enosobnih stanovanjih za 13% večja, pri dvosobnih stanovanjih pa za 24%.

Vse te površine in vsa ta nova, po osvoboditvi zgrajena stanovanja, seveda še zdaleč ne morejo kriti potreb prebivalcev Beograda in tako je stanovanjsko vprašanje še vedno eno izmed najbolj aktualnih vprašanj. Težko ga je reševati tudi zaradi naglega razvoja mesta, saj se je v zadnjih devetih letih število prebivalcev povečalo za 84%, število stanovanj, ne računajoč stanovanj JLA in tistih, ki so še v gradnji, pa se je povečalo le za 14%. Po vsem tem je treba to vprašanje še nadalje sistematično reševati, upoštevajoč nadaljnje naraščanje prebivalstva, in vlagati bo treba mnogo več sredstev, kakor smo jih vlagali doslej. Samo tako bo mogoče akutnost tega vprašanja kar najbolj

omiliti in ga v nekaj letih sploh spraviti z dnevnega reda.

Ko že govorimo o stanovanjskih problemih, želimo povedati nekaj besed o upravljanju stanovanj po stanovalcih, se pravi o delu hišnih svetov in o sodelovanju teh stanovalcev pri reševanju problemov stanovanjske zgradbe, v kateri stanujejo. Samoupravljanje stanovalcev s stanovanjskimi zgradbami lahko največ doprinese k pravilnemu reševanju vseh problemov, ki se pojavljajo v stanovanjskih zgradbah. Stanovalci, ki stanujejo v neki zgradbi, lahko najbolje občutijo, kaj jim je potrebno in kako bi čim bolj uredili svoj stanovanjski prostor ter ga napravili boljše in udobnejše. Pravil boljše in udobnejše stanovanje bodo lahko ocenili, kakšna popravila so potrebna, da bi bil stanovanjski fond vzdrževan čim bolj v njihovem osebnem interesu. Stanovalci so po temtem takem tudi najbolj zainteresirani za to, da razpoložljiva sredstva iz sklada uporabijo čimbolj varčno in racionalno.

Nedosti pojavljajo se posamezne, ki kažejo, da nekateri niso doumeli pomena te oblike družbenega samoupravljanja. To se kaže na razne načine, najpogosteje v odklanjanju, da bi bili gostje in v hišni svet ali svet stanovalcev, v nezanimanju za reševanje skupnih problemov in vprašanj in celo v zlorabah iz čisto osebnih, sebičnih interesov in navad, ki jim preprečujejo, da bi gledali na probleme, ki jih morajo reševati iz potrebe vseh stanovalcev, s širšega gledišča.

To se vidi posebno v težnjah, katerih nosilci so privatni lastniki, ki si prizadevajo dokazati, kako ti ukrepi naše socialistične skupnosti ne morejo dati dobrih in koristnih rezultatov. Ti ljudje si razen privatnega hišnega lastnika ne morejo zamisliti nobene drugega koristnega organa upravljanja s stanovanjskim fondom. Toda s pravilnim delom — v prvi vrsti z delom hišnih svetov in svetov stanovalcev in s upravljanjskih skupnosti — se bo razvijala zavest o pomenu in važnosti družbene kontrole ter samoupravljanja tudi na tem področju družbenega življenja.

Perspektive naše zunanje trgovine

Eno izmed vprašanj se nanaša na perspektive našega izvoza in uvoza, na možnosti uravnoteženja naše plačilne bilance in na odplačevanje dolgov v tujini.

Ze doslej sem se dotaknil naše plačilne bilance in obveznosti nasproti tujini. Mi smo že danes dosegli takšno stopnjo industrijskega razvoja, da smo lahko vzdrževali ne samo v dosedanjem obsegu obstoječe trgovinske odnose, marveč smo jih uspeli znatno povečati, razen tega pa vzpostaviti tudi trgovinske odnose z državami, s katerimi takšnih odnosov doslej nismo imeli. Razen tega osvaja naša industrija iz leta v leto nove izdelke, za katere je na zunanjih tržiščih čedalje več zanimanja. Po zaslugi uspehov naših delovnih ljudi v industriji si je Jugoslavija priborila razmeroma dobro mesto v trgovinskih odnosih, in sicer s številnimi državami, s tem pa veljavo na mednarodnem tržišču sploh. Ta dejstva kažejo, da so tudi nadaljnje perspektive razvoja trgovinskih odnosov s tujino prav zadovoljive in lahko pričakujemo, da bodo postopoma odpadle težave, ki jih imamo v zvezi z uravnoteženjem plačilne bilance.

Kakor sem že prej rekel, imamo še zmeraj precej obveznosti v odplačevanju dolgov v tujini, izpolnjevanje teh obveznosti pa je za nas dokaj velika obremenitev. Zato smo začeli pogajanja z državami, ki jim moramo odplačevati obveznosti, da bi nam po daljšale odplačilne roke, in reči moram, da so nekatere razumele naše težave in potrebe in v želji, da bi nam res pomagale, sprejele naše predloge. Z drugimi se še pogajamo in upamo, da bodo naši predlogi naleteli na potrebno razumevanje.

Naš gospodarski razvoj in vprašanje kadrov

Veliki uspehi, ki smo jih doslej dosegli v graditvi težke industrije, nam omogočajo investirati več sredstev tudi v druge gospodarske panoge, zlasti v kmetijstvo. Pri tem si bomo morali nedvomno prizadevati, da bomo dogradili vse objekte ključne industrije, ki jih že gradimo, kakor tudi da bomo razširili proizvodne možnosti v nekaterih pa-

(Nadaljevanje na 3. strani)

Trenutno je najbolj važno, da onemogočimo konjunkturne dobičke

Zato je trenutno najbolj važno, da onemogočimo ustvarjanje takšnih konjunkturnih dobičkov in da jih podjetjem odvezamo ter imobiliziramo, z drugimi besedami, preprečiti je treba škodljivi vpliv teh dobičkov na trgu. O tem je že bila v Zveznem izvršnem svetu razprava z vodilnimi člani izvršnih svetov ljudskih republik.

Sedaj razpravljamo o tem, kako odvzeti in imobilizirati te dobičke, o tem, da jih zajamemo, ne glede na to, da so jih nekatera podjetja delno morda že porabila. Naj pripomnim, da je treba dati takšnemu ukrepu v našem gospodarskem sistemu ustrezno mesto. Hočem reči, ta ukrep mora ostati stalen, da bo preprečeval kopičenje nepravilno dobička in da nam v prihodnje ne bi več bilo treba sprejemati takih ukrepov z veljavnostjo za nazaj. Ta ukrep in še nekateri drugi, ki jih bomo storili, bodo nedvomno pomagali, da se bodo cene postopoma ustale in s tem tudi trg. Vendar je treba pri tem poudariti, da otežkoča uresničenje tega prizadevanja, kar se tiče cen kmetijskih pridelkov, že omenjena slaba letina v tem letu.

Dalje, kadar govorimo o subjektivnih težavah, je treba po-

ALEKSANDER RANKOVIĆ O AKTUALNIH GOSPODARSKO-POLITIČNIH VPRAŠANJIH

Ljudski odbori so dolžni vestno proučevati MNENJA IN PREDLOGE DRŽAVLJANOV

(Nadaljevanje z 2. strani)

nogah industrije, v katerih je to možno in koristno za naš nadaljnji razvoj. Čeprav bomo imeli z izpolnitvijo načrta v glavnem težko industrijo zgrajeno, je razumljivo, da se ne bomo pri tem ustavili, marveč bomo v skladu z nadaljnjim razvojem družbene skupnosti investirali nova sredstva tudi v tiste gospodarske panoge, ki bodo ustrezale koristim naših delovnih ljudi. Toda tempo razvoja teh gospodarskih panog bomo lahko vskladili z realnimi potrebami, kar pomeni, da bomo lahko razpoložljiva sredstva v neprimerno večjem obsegu investirali v tiste gospodarske panoge, ki bodo znatno prispevale k potrebam široke potrošnje. V prihodnosti bomo morali torej mnogo več investirati v kmetijstvo, v graditev stanovanj in za druge potrebe naših državljanov. Ko govorim o kmetijstvu, mislim na razvijanje obdelovalne zemlje, pa tudi na graditev živilske industrije za predelovanje kmetijskih pridelkov.

Ta linija našega gospodarskega razvoja je že obsežna in v družbenem planu za leto 1955. Jasno je, da tak razvoj našega gospodarstva terja novih strokovnih kadrov. Na naših strokovnih šolah, višjih in srednjih, se šola precej bodočih tehnikov in inženirjev. Kljub temu je dandanes opaziti težnjo, da podjetja zaposlujejo minimalno število strokovnjakov, češ da s svojim začetniškim delom obremenjujejo plačni fond. Strokovnjaki nam bodo v bodoče vedno bolj potrebni in na ta problem je treba gledati s tega stališča.

Ob zaključku govora je podpredsednik Ranković govoril o vlogi, mestu in nalogah družbeno političnih organizacij v sedanjih fazah razvoja komun. O tem problemu je dejal tudi naslednje: V naših družbeno-političnih organizacijah se uresničuje v najrazličnejših oblikah načelo, naj se naši delovni ljudje čim bolj vključujejo v upravljanje in vseh družbenih poslih. Posebej je treba poudariti pomen aktivnosti naših delovnih ljudi v Socialistični zvezi, kjer razpravljajo in sodelujejo pri vseh problemih, ki jih zanimajo. Na konferencah osnovnih organizacij volijo tudi člane za razne odbore organov družbenega upravljanja in družbene kontrole. Pri takšnih izbirah člani Socialistične zveze seveda razpravljajo tudi o problemih, ki obstoje v družbenih službah in javnih ustanovah in imajo na ta način možnost iznesti mišljenje in pa zbori volivcev je skupaj doprineslo, da se zdaj lokalni or-

gani ljudske oblasti vse bolj opirajo pri reševanju mnogih problemov na osnovne organizacije Socialistične zveze in druge množične organizacije. Le-te v svojih javnih razpravah in zborih dajejo predloge za nadaljnje delo. Te in razne druge oblike družbeno-političnega dela pomagajo, da se na ta način skozi to dejavnost razvija politična zavest državljanov. Potemtakem bo izgradnja in nadaljnji razvoj komun še bolj omogočil, da bodo naši državljanji v svojih družbeno-političnih organizacijah še množičneje sodelovali pri reševanju tekočih problemov. In prav zaradi tega je nujnost, da stalno krepimo aktivnost organizacij in še posebej Socialistične zveze, še bolj na dlan. V tem smislu je potrebno stalno iskati nove, najraznovrstnejše oblike, ki bi omogočile čim popolnejše sodelovanje državljanov in upravljanju.

Ljudski odbori in odborniki so dolžni kar najbolj vestno obravnavati in presojati mnjenja in predloge državljanov, preden sprejmejo končne sklepe o vseh vprašanih. S tem ne bomo samo razvijali pobude državljanov, temveč tudi krepili politični pomen, vlogo in delo osnovnih organizacij ter zborov volivcev. Tako bodo državljanji seznanjeni tako s sadovi dela svojih organov oblasti, kakor tudi s težavami, ki preprečujejo, da bi nekatere njihove — pa čeprav upravičene — predloge v danem trenutku in danih razmerah upoštevali. Če ni takšnega stalnega stika, je razumljivo, da to utegne škoditi razvijanju široke pobude državljanov, kar spet lahko samo škodi lokalnim organom oblasti pri izpolnjevanju njihovih odgovornih in težavnih nalog, o čem pa je poudarjal, da to nikakor ne ustreza načelom naše socialistične demokracije.

Da bi lahko razvijali najširšo pobudo državljanov, je nujno, da delom v družbeno političnih organizacijah nenehno spremljati in spoznavati naš gospodarski razvoj, opozarjati na naše težave, ko nastanejo spričo objektivnih razlogov včasihčasne motnje, in opozoriti tudi na subjektivne pomanjkljivosti, če je treba. Če bo takšno delo stalno in sistematično, bo močno prispevalo k političnemu razvoju naših delovnih ljudi, kar pa je poglavito, ljudje bodo na tekočem glede vseh naših problemov, veliko bolj jasni jim bodo razni ukrepi in ureditve, ki jih izdajamo. S takšnim znanjem in razumevanjem se bodo lahko uspešneje borili proti raznim negativnim pojavom in težnjam, ki zelo pogosto pridejo do izraza v netočnem, zlonamer-nem ali popačenem razlaganju

in prikazovanju ukrepov in ureditev, ki jih store organi oblasti.

Kakšne posledice utegne imeti nezadostno poznavanje nekaterih problemov, najbolje kažejo primeri, ki jih je bilo opaziti na nekaterih beogradskih terenih v zadnjem času, ko so začeli govoriti o motnjah na beogradskelem trgu in trenutnih težavah. Nekateri ljudje so iz neobveščenosti in nepoznavanja problemov, drugi pa iz sovražnih pobud izrekli povsem napačne sodbe in komentarje. Ko pa je mestni ljudski odbor na svoji javni seji sklenil, da bodo na zborih volivcev dali potrebna pojasnila in seznanili javnost s resničnim stanjem in objektivnimi razlogi, spričo katerih je prišlo do motenj, so ljudje začeli povsem drugače, se pravi, s potrebnim razumevanjem komentirati te pojave. In zdaj lahko samo tisti s tendencioznimi željami in željicami še nadalje širijo netočnosti, želeč povzročiti zmedo med ljudmi.

Ti pojavi pa so opozorili na tole: da se tudi naši, sicer politični aktivni tovariši niso mogli hitro znajti, temveč so bili celo na repu dogodkov, se oddaljili od pametnega razglabljanja in sklepanja.

In na koncu mi je zastavljeno vprašanje o normalizaciji naših odnosov z ZSSR in drugimi vzhodnimi deželami. Tudi v tem pogledu lahko rečem, da smo normalizacijo, za katero je dala pobudo najprej ZSSR, zatej po stopoma tudi druge vzhodnoevropske dežele, ugodno sprejeli, kajti normalizacija kaže na spremembe, ki so nastale v ZSSR, to pa je vsekakor v prid ne samo našim narodom in narodom te dežele, temveč miru na svetu sploh. Upostavitve normalnih odnosov z vzhodnoevropskimi deželami pomeni veliko zmago socialistične Jugoslavije in ponovno potrjuje pravilno in globoko načelno zunanjo politiko naše države. Naša država teži za tem, da bi imela z vsemi miroljubnimi državami prijateljske odnose. V ta namen razvija z njimi trgovinske, kulturne in druge stike. Toda povsem je jasno, da je moč z vsemi državami takšne odnose razvijati le, če obstoji popolno razumevanje za to, da je naš družbeni razvoj naša stvar, da nihče nima pravice vmešavati se v naše notranje zadeve, kajti našo neodvisnost in svobodo smo si pridobili z velikimi in hudimi napori ter številnimi žrtvami in odlopačnimi naših narodov. Mednarodno sodelovanje, sloneče na načelih Ustanovne listine OZN, bo še nadalje naše vodilo v konstruktivnem prizadevanju, da bi prispevali k razvoju miru in varnosti na svetu.

PREDSEDNIK TITO NA MITINGU V BUJAH:

»Želim, da bi se v naši skupnosti počutili tako kakor vsi ostali vaši bratje«

Buje, 22. novembra. (Tanjug). — Predsednik republike Josip Broz-Tito je obiskal večeraj popoldne Buje, kjer so ga prisrčno sprejeli. Na tisoče prebivalcev iz mesta in vsega tega kraja je nastopil tople čestitke ob priložnosti k matični deželi, socialistični Jugoslaviji, in jim sporočil pozdrave naših narodov in vrhovnega vodstva naše države. Potem je v svojem govoru rekel:

»Tovariši in tovarišice, vem, da pričakujete, da bom imel dolg govor. Danes sem sicer že govoril, vendar pa bi rad spregovoril nekaj besed tudi tu pred vami. Vse to, kar zdaj delamo, vse to, kar se zdaj dogaja, se nam, sodobnikom, zdi običajna stvar, če to gledamo tako kakor zdaj, od blizu in če se ne zamislimo v daljno minolost, v zgodovino na splošno in v pomen teh dogodkov za bodoči razvoj naše države. Mi smo tu danes potrdili in utrdili nekaj, kar je zahtevalo zelo mnogo trpljenja in naporov vseh narodov naše države, zlasti pa vas, živečih tu na tem področju. Ni vam treba priklicati v spomin tega, kar ste sami čutili na svoji koži, ni vam treba govoriti, kaj vse ste pretrpeli, zlasti pod fašističnim režimom v Mussolinijevih časih. Vi to najbolj sami veste, prav tako pa vemo tudi mi.«

Poudaril je, kako je priključitev tega področja k Jugoslaviji zelo važna tudi v narodnem oziru, potem pa je dejal:

»Kakor veste, je bila stara Jugoslavija umetna tvorba. Čeprav pa je bila po prvi svetovni vojni umetna tvorba, je bila vendarle v določenem smislu izraz stoletne težnje, da bi se jugoslovanske dežele, narodi Hrvaške, Srbije, Črne gore, Slovenije, Makedonije, BiH in drugih krajev, združili, ker so čutili, da je njihova bodočnost v skupnem življenju. V tej umetni tvorbi niso seveda v državnem smislu, v smislu ureditve, mogli doseči in uresničiti svojih teženj. In šele po drugi svetovni vojni, ko smo začeli na načelih znanstvenega marksizma graditi novo državno tvorbo — bratsko skupnost jugoslovanskih narodov, slonečo na načelih enakopravnosti in popolne ureditve narodnega in socialnega vprašanja, šele tedaj so naši narodi začutili in začeli res novo življenje.

V takšno skupnost, bratsko in socialistično, ste se vključili zdaj po ureditvi tržaškega vprašanja. Želim, da bi se v tej novi skupnosti počutili enako, kakor vsi drugi naši narodi, kakor vsi ostali vaši bratje, popolnoma svobodne

in enakopravne in da bi storili vse, kar je v vaših močeh za boljše in srečnejšo bodočnost vas in vaših potomcev. Zdaj imate v novi skupni državi, socialistični Jugoslaviji, vse možnosti za razvoj. Morda bi utegnil kdo reči, zlasti tisti, ki mislijo zlonamer-no: dobro, kaj ste pa doslej storili, da bi čutili socialistični raj? Mi nikoli nismo rekli, da je socializem in vse tisto, kar pomeni tvorba, ki bi jo lahko dosegli v enem ali dveh ali desetih letih. Toda v naši socialistični skupnosti so ustvarjeni pogoji za popoln razvoj vseh naših narodov, za popolno blaginjo naših delovnih ljudi. Naši delovni ljudje imajo zdaj v rokah svojo usodo, imajo tisto, česar prej niso imeli in česar nimajo ljudje v mnogih deželah. Tu, na tem področju Hrvaške, naj žive Hrvati z Italijani enako, kakor naj v Kopru žive Slovenci z Italijani, in bratstvo in slogi na razredni osnovi, ter ne da bi zanikali narodne elemente, narodno obeležje, naj najdemo vso močnost za skupno življenje z enotnim ciljem, ki ne pozna narodnostne meje.

Tej naši družbeni skupnosti, v

katero imenu sem danes tu, da vas pozdravim in da vam čestitam k tej veliki svečanosti, boste deležni, tovariši in tovarišice, polne podpore vseh naših narodov, ker so vsi gledali na vas kot na del svojih bratov zunaj naših meja. Tudi takrat, ko so bili časi najtežavnejši, ko je pretela nevarnost, da bi vas znova odtirgali od nas, to se pravi, da bi onemogočili vašo priključitev k nam, ste zmeraj uživali vse simpatije naših narodov. V tem oziru ni bilo razlike med našimi narodi, ker je v Jugoslaviji izginil narodni antagonizem, lasten kapitalistični družbi. Ljudje pri nas niso izgubili svojega narodnega lica; toda v naši državi imamo enotnost vrst vseh članov jugoslovanske družbene skupnosti. Vsi naši narodi mislijo v tem oziru enotno, vsi vas smatrajo za del samih sebe. Prepričan sem, da boste z lastnimi silami in ob pomoči vse naše skupnosti res lahko krepko ubrali pot naprej v boljše in srečnejšo bodočnost.

Želim vam, tovariši in tovarišice, mnogo uspehov in teh naporih in mislim, da se naši narodi ne bodo razočarali v vas, da bodo imeli v vas zvestega soborca za ideale, h katerim teže.

Naj živi bratska skupnost narodov Jugoslavije!

Naj živi skupnost Hrvatov in Italijanov v bujskem okraju!»

Predsednik Tito obiskal ladjedelnico »3. maj« na Reki

Prisostvoval je splovitvi nove ladje »Drvar« — Pogovarjal se je z delavci, s katerimi je nekoč delal v Kraljevcu

Reka, 22. nov. Predsednik republike Josip Broz-Tito je danes dopoldne obiskal ladjedelnico »3. maj« na Reki, kjer je botroval novi ladji »Drvar«, ko so jo spustili na morje. Spremljali so ga visoki predstavniki civilnih in vojaških oblasti. Predsednik Tito si je ogledal ladjedelnico in njene naprave. V ladjedelnici zaposleni delavci so ga navdušeno pozdravljali. Vsi obrati so bili svečano okrašeni z zastavami in napisani z gesli.

Medtem se je okrog ladje »Drvar« zbralo mnogo delavcev, ki so pozdravili predsednika Tita ob prihodu na okrašenem tribunu z navdušenim vzklikanjem. Svečanost je začel direktor ladjedelnice Jure Vukasović, ki je v imenu delovnega kolektiva pozdravil predsednika Tita in druge visoke goste ter poudaril, da v stari Jugoslaviji o ladjedelništvu kot gospodarski panogi ni bilo niti govora. Na koncu svojega govora se je obrnil k predsedniku Titu, rekoč: »V vas, tovariš predsednik, smo zmeraj našli moča, ki nas je v težavnih položajih razumel in nam pomagal. Zahvaljujem se vam, tovariš maršal, za pomoč in pozornost, ki ste nam jo posvetili.«

Potem je spregovoril predsednik republike Josip Broz-Tito. Najprej je pozdravil delovni kolektiv te velike ladjedelnice in izrazil občudovanje spričo vsega, kar je v njej videl. Omenil je, da je tudi sam nekoč delal v ladjedelnici, ki pa je bila povsem drugačna in tudi delovni pogoji so bili v njej drugačni. Zdej se delavcem ni treba več bati, da bi jih pognali na cesto, saj so podjetja v njihovih rokah in od njih je odvisno, ali bo storilnost večja ali manjša. Predsednik Tito je potem poudaril, da ta praznik ni nov, marveč običajen, saj so delavci reške ladjedelnice porinili na morje že več novih ladij. Rekel je, da je srečen, da prisostvuje splovitvi ladje z imenom »Drvar«, ki živi v naši borbi kot ime ene izmed težavnih epizod iz časov okupacije naše države, ko so fašistični osvajaletj poskušili onemogočiti sadove našega boja. Zahvalil se je delavcem in delavkam za uspehe, ki so jih dosegli, in jim želel v prihodnosti še več uspehov, saj je graditev naše trgovinske mornarice za našo državo zelo važna.

Po končanem govoru je direktor ladjedelnice izročil tovarišu Titu model ladje »Drvar«, darilo kolektiva reške ladjedelnice.

Glavni inženir ladjedelnice Zlatko Vinkler je potem raportiral, da je ladja pripravljena za splovitev. Predsednik Tito je stopil k ladji in prerezal trak. Steklenica šampanjca se je razbila ob bok 10.227 tonske ladje, ki je potem počasi zdrsnila na morje. Po svečanosti v ladjedelnici je odšel predsednik Tito s spremstvom proti hotelu »Nebošćićke«. V gostem špalirju stoječih prebivalci Reke in bližnjih krajev so ga navdušeno pozdravljali in obšipali s cvetjem, ladje v pristanišču pa so ga pozdravile s sirenami. V hotelu je predsednik Tita na svečanem kosilu pozdravil predsednik MLO Reke Edo Jardaš. V zahvali za pozdrave je predsednik Tito rekel, da je zadovoljen z vsem, kar je videl na Reki, zlasti pa v ladjedelnici. Med kosilom se je pogovarjal s tremi delavci, s katerimi je nekoč delal v Kraljevcu.

Predsednik Tito s koprskimi pionirji

Pred kongresom združenja rezervnih oficirjev Jugoslavije

Spričo kongresa Združenja rezervnih častnikov Jugoslavije, ki bo 4. decembra v Beogradu, je bil večeraj v dvoranji Zveznega izvršnega sveta v Beogradu sestane Centralnega odbora. Člani Centralnega odbora so razpravljali o osnutku poročila o delu organizacije rezervnih častnikov, ki ga bodo predložili na kongresu ter o spremembah dosedanjega pravilnika združenja, ki ga je treba spraviti v sklad z razvojem in nalogami organizacij. Med drugim predlagajo, da bi častne odbore v prihodnje imenovali častna sodišča s tem, da bi bili docela samostojni v svojem delu in odgovorni izključno skupščini in kongresu svojega ustreznega združenja. Doselej so bili ti odbori pri vodstvih združenj. Razen tega predlagajo, naj bi častna sodišča v prihodnje predlagala vojaškimi organom, naj odzamejo čim tistim rezervnim častnikom, ki niso člani združenja.

Ponekod pavšalno ocenjujejo blago, ne da bi trezno prečesali svoje kalkulacije. So tudi podjetja, ki težijo le za tem, da bi uvedla časne pocenitve oziroma popuste, da bi se pač za nekaj časa otresla javnega pritiska. Tako je neko grostično trgovsko podjetje hotelo znižati cene za 20%, toda le za dva dni, potem pa bi spet prodajalo po starih cenah. To je le pesek v očih potrošnikom in izmikanje resnejšemu obravnavanju cen. Zlasti pa v nekaterih podjetjih se okleva-ro v pocenitvi, ker čakajo konkretnejši napovedi glede sprememb v deviznem režimu, instrumentih družbenega plana itd. Vendar je očlno, da so organi delavskega upravljanja v marsikaterem podjetju preveč pod vplivom računovodij in drugih vplivnejših službencev ter se pod njihovim vplivom ne lotijo niti takih ukrepov za pocenitev, za katere so možnosti že tu.

Posvetovanje hidrogradbenih strokovačakov

Danes se je začelo v Mavrovu posvetovanje hidrogradbenih strokovačakov Jugoslavije, na ka-

terem bodo najuglednejši hidrogradbeni strokovačaki izmenjali izkušnje, pridobljene v gradnji hidrocentral v letošnjem letu.

Zastoj prometa na progi Zagreb-Reka

Karlovac, 22. novembra. Davi se je pripetila na progi Zagreb-Reka med postajama Karlovac in Mrzlo polje prometna nesreča. S tira je skočil cisternski vagon tovornega vlaka št. 379. Zato je nastal zastoj v prometu vseh vlakov, ki traja že 10 ur. Člani komisije so ugotovili, da se je nesreča pripetila zato, ker se je pokvarila na cisternskem vagonu zavora. Dokler ne bodo popravili tega dela železniške proge, bodo vlaki vozili po njej počasneje.

OKLEVAJOČI KORAKI podjetij pri zniževanju cen

Pod vplivom organizacij SZDL in javnega mnjenja sploh so v nekaterih podjetjih že začeli oprezno razpravljati o možnostih za znižanje cen, posamezna podjetja pa že tudi poročajo o rahlih pocenitvah svojih izdelkov.

V Kranju je delavski svet Industrije pletenin, rokavic in konfekcije sklenil poceniti izdelke za 2%,

Devizni tečaj

Ameriški dolar	1.149	—	1.147,40	—		
1.145,71	—	281,90;	angleški funt	3.100	—	
3.143	—	3.175,50	—	278,03	—	
278,03	—	nemška marka	28.000	—	278,03	
278,03	—	28.059,73	—	28.141,30	—	
28.141,30	—	belgijski frank	251,94	—	2.510,94	
2.510,94	—	318,40;	francooski frank	—	303,78	
303,78	—	304,76	—	255,57;	klir. švicarski frank	
255,57	—	21.300	—	20.638,40	—	
20.638,40	—	21.052,47	—	206,98;	ital. lira	
206,98	—	196	—	196	—	
196	—	174,29	—	174,29	—	
174,29	—	200,56;	egipt. funt	2.080	—	
2.080	—	141,45;	obr. dolar Avstr.	1.000	—	
1.000	—	999,88	—	1.000,17	—	
1.000,17	—	1.000,17	—	233,39;	obr. dolar Grčija	
233,39	—	788,80	—	781,64	—	
781,64	—	160,55;	obr. dolar Turč.	653	—	
653	—	652,72	—	652,90	—	
652,90	—	117,63	—	obr. dolar Izrael	688	—
688	—	122,98;	obr. dolar Brazil.	—	688,50	
688,50	—	129,50;	svob. Str.	20938,40	—	
20938,40	—	202,74.	—	—	—	

Opombe: 1. tečaj v Ljubljani, 2. tečaj v Zagrebu, 3. srednji tečaj FLRJ, 4. agio v %.

Situacija: Promet velik, največji zaključki v DM, Lit, sv. obr. dolarjih, obr. dol. Avstrija, Turčija in Izrael. Glavni prodajalci Slovenije, Agro-tehnika, Kooperativa, Hmezd Zalec in Mariborska šivarna, Nepr.čeno je ostalo obr. dolar Turčija 14.70, ker ni bilo po njih več povprašanja. Tečaj nekaterih deviz so se dvignili, dobim drugi še vedno padajo.

Popravek

V našem dnevniku smo 28. oktobra objavili članek z naslovom »Dobitke zunanjetrovinskih podjetij Ljubljane, v katerem je navedeno, da je podjetje Kemofarmacija ustvarilo v pol leta 106 % letnega planarnega dobička. Ta podatek smo dobili na seji sveta za gospodarstvo MLO Ljubljana. Naknadno pa se je ugotovilo, da ta podatek ni točen, ker je nastala pomota pri ugotavljanju dobička od strani ekonomske planskega oddelka MLO. Ker Kemofarmacija ni ustvarila takega dobička in ker bi netočna vest o dobičku utegnila kvartit ustredit podjetja, objavljamo na šeljo Kemofarmacije gornji popravek.

Vojniška komuna, deseta v celjski zvezi

Cepprav je večini volivcev v celjskem in šoštanjskem okraju že dlje precej jasna teritorialna razmejitev posameznih komun na tem področju. Je za celjsko komuno, ki bo v tej zvezi najbolj obsežna, ostalo odprto še marsikatero vprašanje.

Prvotna zamisel, da bi celjska komuna zajela razen mesta še občine Škofja vas, Store, Vojnik, Strmec, Frankolovo, Dobro in Šmartno v Rožni dolini, je povzročila mnogo razpravljanja. Če se torej poglobljeno seznanimo s strukturo take celjske komune, vzemo, da bi le-ta imela nad 62.000 prebivalcev. To pa konkretno ne bi bilo niti tako drago, če se področje celjske komune, kakor je bilo sprva zamišljeno, ne bi toliko razlikovalo med seboj. Mestno področje je izrazito industrijsko, s številnimi problemi razvijajoče se industrije, komunale, stanovanjske izgradnje in še drugih, vsem ko je severovzhodno področje proti Vojniku in naprej kmetijsko, s svojstveno problematiko. Nastane vprašanje, ali bi ljudski odbor komune in organi družbenega upravljanja lahko posvečali enako skrb razvoju in potrebam industrije v mestu ter kmetijstvu v okolici in sorazmerno s potrebami tudi delih predst. Najbrž ne. Problemi, ki tarejo mesto že več let, zahtevajo rešitve. Vzemimo le nekaj primerov. Stare industrijske objekte bo treba časovno temeljito obnoviti, saj je od tega odvisen narodni dohodek mesta, dalje regulacija voda v Celju — delo, ki bo trajalo nekaj let in bo zahtevalo milijarde izdatke, železniško vozlišče, gradnja novih stanovanj za delavce, nove osnovne šole, učiteljska hiša itd. Torej, celjska komuna bo morala tem problemom posvečati največ skrbi in dati za to tudi največ sredstev. Skrb ljudske zbornice bo osredotočena okrog teh problemov in ne bi jim bilo zameriti, če bi zanemarjali ostala področja komune. Tudi odborniki iz omejenih občin, bilo bi jih le kakih

15, ne bi mogli odigrati svoje vloge v ljudskem zboru komune. Razen tega bi bilo močno okrnjeno družbeno upravljanje v tem kraju, saj bi bilo nujno, da jim diktrirajo i mesta.

Politična vodstva zato predlagajo, da bi ustanovili še deseto — vojniško komuno. Le-ta bi obsegala občine Vojnik, Škofja vas (brez Trnovelj), Strmec, Dobro, Frankolovo in del občine Šmartno v Rožni dolini. To je predlog, o katerem bodo spregovorili še volivci. Težnje ljudskih odborov iz ondotnih občin so sprva bile usmerjene k priključitvi na celjsko komuno. Računali so kaj preprosto, da se je pač najbolje nasloniti na močnej-

šega, vendar ta misel sedaj pojema. Vsekakor pa mora biti vsem jasno, da bo pravo družbeno upravljanje v začetku le najbolj uspešno, če bodo v svoji komunj smotno usmerjali najvažnejšo vejo gospodarstva tega kraja, to je sadjarstvo in živinorejo. Tudi z denarjem, ki ga bodo za razvoj dobili od Zveze celjskih komun, bodo morali upravljati kar najbolj smotno, kar seveda velja tudi za vse ostale.

Po odcepju vojniške komune bi celjska komuna zajela področje mesta, občine Store, del Šmartnega v Rožni dolini, Šmarjeto, Trnovlje, Tremerje in Levec. Tudi o tem bodo še razpravljali na zborih volivcev. F. K.

Poživitev dela SZDL v celjskem okraju

Na plenumu Okrajnega odbora SZDL za celjski okraj, ki je bil oktobra, so bili funkcionarji teh organizacij opozorjeni na nekatere napake in nedelavnost osnovnih organizacij ter vaških in občinskih odborov SZ pri izpolnjevanju političnih nalog in vzgoji članstva. Ostra in konstruktivna kritika nekaterih pomanjklivosti v delu organizacij SZ je na terenu povzročila dokaj zanimanja in tudi že aktivnejše poseganje v številne probleme političnega dela na vasi.

Da je bil vzrok za pomanjkljivo delo nekaterih osnovnih organizacij SZDL predvsem v nedelavnosti vaških in občinskih odborov, se je napolnil izkazalo v Dramljah, Slivnici, Kalobju, Dobju ter še posebej v nekaterih drugih. Organizacije SZDL so v glavnem dobro izpolnjevale le kampanjske politične naloge, ki jih letos v celjskem okraju ni bilo malo, za sistematično delo pa niso vse-

lej našle prave poti in je ležalo na vodstvih, da jim pri tem pomagajo.

V Kalobju, kjer je doslej bilo v SZ včlanjenih le 140 ljudi, so v kratkem obdobju po proslavi na Ostrožnem, predvsem pa po zadnjem plenumu SZ, uspešni vključili v organizacijo 700 novih članov SZ, tako da jih je sedaj vseh skupaj 840. Predvidevajo, da bodo do polovice njihove organizacije štele skupaj 1500 članov. Na sestankih, ki so jih sklicali za nove člane, razpravljajo podrobno o vlogi komun, družbenem upravljanju, o nekaterih zunanepolitičnih vprašanjih in domačih problemih. V Zegu, Sv. Stefanu in Kalobju bodo na sestankih preštudirali tudi statut SZDL. Na novo so začeli delati tudi v občini Dramlje. Nedelavne člane občinske odbora in vaških odborov SZ so zamenjali z novimi, ki so voljni politično delati. V osnovne organizacije so že vključili precej novih članov, urejujejo članarino in delijo članke izkaznice. Sestanki so postali bolj zanimivi in ljudje radi pridejo poslušat tolmachenja aktualnih vprašanj gospodarstva, zlasti pa s področja kmetijstva. Vas Dobje, občina Planina, se doslej ni mogla postavljati s svojo organizacijo SZ, saj je bilo komaj 7 članov vključenih v to organizacijo, o njihovi dejavnosti pa bi težko kaj povedali. Ko pa se je za vaško organizacijo zavezal učitelj Jože Gluk, je delo precej napredovalo. Organizacija šteje že 170 članov, pripravljajo pa se tudi na politični študij. Dobje lahko sedaj služi za vzgled Planini, kjer se vedno oklevaro z delom.

Lahko bi še našli nekaj občin v celjskem okraju, kjer so osnovne organizacije in vodstva začela bolj delati. Kot v Dramljah in Slivnici tako so tudi drugod morali najprej postaviti sposobne in delavne odbore, da bodo kos izvajanju mnogih nalog na vasi, predvsem pa politično vzgojnemu delu v zimskih mesecih. Na splošno je moč ugotoviti, da si organizacije SZDL bolj prizadevajo poživiti sistematično politično delo med ljudmi, kar jim bo v prihodnjih mesecih v še večji meri uspelo. F. K.

Zdraviliški dom Styria in Boč za potrebe zdravstva

Po daljših razpravah o neurogenem zdravstvenem režimu v Rogški Slatini in Dobruj je posebna komisija skupaj s predstavniki republikanskega sveta za zdravstvo sklenila predložiti okrajni skupščini v Celju ustrezne predloge.

Za zdravstvo, (to je za potrebe zdravstva na socialno zavarovanje, javnih zdravstvenih organizacij in drugih), naj bi v Rogški Slatini služil Zdraviliški dom, z obzornika Styria in Boč. Ostali hoteli v Rogški Slatini bi ostali na razpolago letoviščarjem.

Nekoliko težje je urediti zdravilišče zaprtega tipa v Dobruj, kjer so zdravilišča in gostinski obrati skoraj neizpolnjeni. V Dobruj imajo namreč centralno kuhinjo in jedilnico za goste iz vseh hotelov. Za sedaj se še niso odločili za noben predlog, vendar bodo, če se bodo razpravljali in našli rešitev, ki bo ustrezala potrebam zdravstva.

Najprej kmetijske nadaljevalne šole

Lokuanje v delu kmetijskih nadaljevalnih šol v celjskem okraju učijo, da bi bilo bolj koristno, če bi v te šole umeriali dekleta in fantje, stare 14 do 16 let. Šole po tem naj bi do Sedmletni način organiziranja kmetijskih nadaljevalnih šol in tedaj RK njih programov. Tako je za dekleta v šoli predpisano enako gradivo s področja zdravstvenega prosveta, kot so ga bolj uspešno, še bi zdravstvene tedaje pripravljali izven šolskega obdobja kmetijske tako posevevala tedajne vojske pozornost, hkrati pa bi tudi učno gradivo lahko bolj razširili.

Zakaj na Tolminskem ni dobiti koruznih izdelkov?

Na Tolminskem, kjer je polenta, kot sicer na Primorskem sploh, ena osnovnih hranil, že od pomladi primanjkuje koruznih izdelkov. V okraju pridelajo premalo koruze za lastne potrebe, od drugega pa koruze kljub prizadevanju gospodarskih organov in trgovskih podjetij ne morejo dobiti.

Spričo tega je v zadnjem času precej narasla poraba pšenice in moke, ki jo kmetje pokladajo živini. Vtem, ko je na primer še marca znašala potrošnja moke približno dvainvajset vagonov, se je v zadnjem času dvignila na trideset vagonov mesečno. Prebivalstvu se to splača, ker stane kilogram pšenice moke komaj

Nahajališče mangana pri Cerknem vsebuje do 30 odstotkov čiste rude

Svojčas smo že poročali, da so na Poreznu pri Cerknem odkrili nahajališče mangana. Zanj so vedeli že Italijani. Ti so pa opravili le nekaj sondacij terena, tako da raziskovanje tedaj ni dalo pričakovane uspeha. Kot pa kažejo podatki, ki jih imajo na občinskem ljudskem odboru v Cerknem, vsebuje ruda 24 do 30 odstotkov čistega mangana. Raziskovalna dela so še v teku in zato ni moč še nič določene reči o obsegu nahajališča in če se bo sploščalo rudo izkoriščati. M. D.

KULTURNI OBZORNIK

BEG V VESOLJSTVO — BEG OD NAŠE STVARNOSTI

»Ali je duša tenja lucsko go hrepenenja, kaj znatnje na dnu sakega betega, boga ina, al pak zevsemga nega?«

Ni se dalo pomagati, ti krležjanski in Krleževi verzi iz »Sectio anatomica — alirzavudenje kotriženca — in kotrigerazrezavanje tela čovečega« so se enkrat med beograjskim plenumom književnikov začeli v človeka in ga potem niso več pustili. Tako se je potem ta neresena in za srednjeeveškega človeka posem neresljiva uganika ko ke-rempuhovsko-krležjanski rejra vleka skozi vse štiri dneve, tesno ob njej pa se je kot usodna vzprednica vlekla za neko nedialektično oko prav tako neresljiva uganika našega sodobnega umetniškega ustvarjanja, pravilne povedano, naše kritike, njene svobodnosti in nesvobodnosti, njenih ugotovitev in dvomov, da bi se pokazala na koncu plenuma prav tako neresljiva in da bi ostala neresena.

Ta je bog in ni boga ali alfa in omega diskusij je bilo vprašanje svobodnosti umetniškega ustvarjanja, ne zahteva za izražanje resnice, ampak predvsem zahteva za svobodo forme, je bila zahteva po koeksistenci vseh načinov izražanja, je bila hkrati zahteva pravice eksperimentiranja, a kar se je znova tikalo izražanja; skratka, šlo je za pravico eksperimentiranja za vsako ceno; kajti že eksperimentiranje naj bi bilo že samo po sebi revolucionarno in le revolucionarni način lahko pomaga revoluciji, kar bi se reklo tudi naši, to je jugoslovanski revoluciji; revolucionarnost v formi naj torej rešuje družbeno revolucijo, vse po starem svetem pismu, najprej je bila beseda in šele za tem je postalo meso. Ta permanentna borba za svobodnost koeksistence različnih form in za svobodnost eksperimentiranja v formi, tudi zgolj zaradi neke abstraktno želje po novi formi zaradi nove forme, da bi se moglo izpovedovati neko novo vsebino, je pljuskala na plenumu tako preko vseh meja, da je bilo potrebno ves čas potiskati diskusijo na trdna in realna tla.

»Kdor nima poslušala (ali ga ni imel), da bi slišal, kako so topovski strelci z Aurore uvertura nekega novega dramatičnega ciklusa, in da so se oglašali v zgodovini, medtem ko je padla zavesa nad neko celo civilizacijo, je resnično gluh za evropske in človeške probleme vsakdanjosti.« (Krleža.) Vsi ti povsem človeško vsakdanji in evropski problemi so se v diskusijah razvednotovali pred novim in namišljenim vprašanjem dneva — pred človekom v vesoljstvu. Bili so diskutanti, ki so govorili o sodobni atomizirani doživljenosti, o vero kajpada, da se bo šele nekoč iz nje spočel enovit človeški lik, le časa in potrpežljivosti da je treba tem mojštom peresa.

Človek, ki pri nas pisari in ki je lahko tudi nezadovoljen s svojim pisarjenjem, prav tako nezadovoljen s pisanjem drugih, pisatelj ki ga prizadeva naš človek in naša stvarnost, pisatelj, ki je nekje zasidran sredi te naše stvarnosti in ki skuša ostati s človekom, zadovoljen in nezadovoljen s tem našim človekom, za tem zadovoljen, predvsem pa nezadovoljen z našo stvarnostjo samo, a ki je medtem padel na beograjski plenum književnikov ter ga je tri, štiri dni poslušal, se je moral nehoti vprašati: zakaj njegovi beograjski tovariši bijejo to plat zovona? Ali je pri nas in v tej naši socialistični stvarnosti prepovedano pisati romane, drame, pesmi, eseje? O tem na plenumu ni bilo govora. Ne, tega prepira ni spočela nikaka prepoved, spočela ga je predvsem borba za pravico do pravice eksperimentiranja v izrazu. In zakaj je tako in nujno potrebna borba za to pravico? Kakor da bi ne bilo neke naše stvarnosti in kakor da bi ta stvarnost sama po sebi ne bila dovolj zadostna in močna, da ostvari svoj izraz. Ne, nekaterim diskutantom na plenumu se je zdelo ta reč drugačno. Prva zahteva jim je bila, dokopati se do nove forme, prodrati po formalni poti v nepoznano, da bo moči izraziti človeka v vesoljstvu, na kar bo do lahko tega aromiziranega človeka v vesoljstvu znova sestavili; verjetno zato, da bo svetil kot zvezda podnica neke v vesoljstvu in karil pot naši, po vsej priliki zavostni stvarnosti ali socializmu. Predvsem ne gre za izpovedovanje našega človeka in naše stvarnosti, ne gre za estetiko, kako se naj ta človek in ta stvarnost odražata v pisanju, in ne gre za estetiko človeka v naši družbi, gre predvsem za človeka v vesoljstvu — in prav zategadelj je bilo potrebno, da se je na plenumu venomer dokazovalo, kako čas za od navede ni razumel umetnika in novega v pisanju in kako je umet-

nik nekaj izven svojega družbenega okolja, pač zato, da bi ostal neinfiltiran od vsakršne vsakdanjosti ter nad to — vsakdanjostjo, govorilo se je, kako skratka ustvarjalec ne more biti hkrati ubijalec (ker je pač ustvarjalec), in prav zategadelj sta morala biti razvednotena na plenumu tudi književnika Lalič in Čopić.

Bitka se je bila torej za nekakšno ogroženo svobodo — in človek se je nehoti vprašal: počemu tako žilava borba predvsem in še enkrat predvsem za svobodo izražanja? Komu in čemu je potrebna ta svoboda za obliko in za eksperiment? Čema zahteva po begu v vesoljstvo? Dalo bi se marsikaj napisati — slej ko prej pa se za vsem tem ne more skrivati nič drugega, ko nemožnost in izraziti našega človeka in našo stvarnost, v kolikor se vzporedno s tem ne očituje težnja omalovaževati in razkrajati to, kar je in to kar nastaja, a ni na zunaj modernistično. Potrebna pa je ta svoboda predvsem onim, ki nam nimajo kaj povedati, in onim, ki jim je diskusija okoli literature alfa in omega nekega pisanja. Diskusijam na plenumu bi mogli očitati vse prej kakor pa kakršno koli nesvobodnost pri izmenjavi mnenj, moremo pa ji očitati, da se je oddaljevala od problemi-

ke, katero čuti vsakdo, kdorkoli piše in izpoveduje človeka in stvarnost, iz današnjih ali preteklih časov.

Pričakovati je, da bo prihodnji kongres (1955. leta) pomaknil diskusijo na same književne tekste in da se bo preko teh napisanih knjižnih tekstov srečal s človekom in z družbo, in da bo hkrati začel odgovarjati tudi na takšna vprašanja: kako izpovedati in prikazati našej, zemeljskega človeka in našo družbo, v nekem času, tudi v našem socialističnem.

Potrebno bo torej priti nekaterim nazaj iz vesoljstva. Naša jugoslovanska književnost lahko samo doma, na domačih tleh, postane svetovna književnost. Če bomo znali izpovedati našega človeka, naš bo svet tudi; slišal, kakor je slišal pred desetletjem naše jugoslovanske puške, ko so se bile za svobodo svoje domovine in hkrati za svobodo vsega tozemeljskega človeštva — problematiko vesolja in problematiko človeka — ne zamrlji ampak v vesoljstvu — pa lahko za zdaj mirne duše prepustimo borcem za pravico eksperimenta v izrazu, onim, ki jim je neki večnji spor umetnika z družbo manj nujen reč kakor je »prodiranje v nepoznano«.

IVAN POTRČ

»Dobre in raznolične pesnike potrebujemo...«

Diskusija Mihajla Lalića na plenumu Zveze književnikov Jugoslavije

Dasiravno živi že desetletja, naš modernizem (pri tem mislim predvsem na beograjskega) ni ustvaril solidnih umetnin, na katere bi se lahko oprli v svoji neizumljeni težnji, da bi v umetnosti zavladal in da bi si za vse večne čase zagotovil na tem torišču monopol, sprilo pomanjkanja takšnih umetnin so bili zagovorniki modernizma skrajja prisljeni, kasneje pa jim je to prešlo v navado, da si kdaj pa kdaj izposodijo od zunaj, vzamejo iz minulosti ali pa sami ustvarijo in dajo v promet neke, kar je podobno teoriji in okrog česar je moč napraviti mit. Nekateri izmed teh tako imenovanih teorij in mitov toliko ponavljajo, da je res treba ogledati si jih od blizu.

Zdaj je najbolj aktualna teorija, ki bi jo lahko imenovali atomsko. Po volji je pri nas prvi nazvali beograjski književnik Stauslav Vlasov. O bihaji-Merlin pa in trenutno, ko je izmenada in kakor čez noč zapustil realizem, ki ga je dotlej hvallil, ter začel letega na vse kriplje napadati, prevzel to Vlasverjevo teorijo in morda jo je dopolnil z nečim novim. Ta smo jo ponovno slišali v najnovejši Bihajiljevi izdaji.

To teorijo na dopolnjevanje se neka druga, ki ji pomaga. Prvi je je po volji pisatelj Oskar Davičo in tudi njo je sprejel in z mnogimi primeri ilustriral Oto Bihajil-Merlin. Ta teorija, skrupcuna s ciljem, da bi opravila nastanek in poplavo nekaterih nerazumljivih tekstov, katere so nekateri realistični grešniki imenovali »protičloveško blebetanje«, temelji na trditvi, da sodobniki niso nikoli ali skoraj nikoli mogli razumeti svojih klenalnih prerokov, ki so bili tako prisljeni obrniti se na prihodnost, da bi šele od nje dobili priznanje.

Bihajli je navedel cel seznam primerov. Lahko bi navedel tudi tistega, ko André Gide svoj čas ni razumel Prousta, toda temu se je izognil, da ne bi obrnil velikega, popolnega modernističnega vzora. Teško pa si je predstavljati, kako obsežen bi bil Bihajljev referat, če bi v njem našli tudi iste primere, ko so sodobniki

razumeli svoje pesnike in jim po pravici prisodili pozabo ali slavo. Toda tudi brez teh primerov je jasno, kako je ta teorija v sodobnosti neresna in gipnasta za hipototetični do izraza če pomislimo na njeno uveljavljanje. Nobenega kriterija ne bi bilo več in zadostoval bi skupina podjetnih ljudi, pa bi leti s svojim nekontroliranim blebetanjem zaposlili vsa bodoča pokolenja, pa čeprav bi svet trajal tudi dlje, kot bo trajal. Toda kaže, da bodo bodoči rodovi imeli pametnejši posel, kot resvati rebusa nadbudnih poetov iz modernističnega inkubatorja.

Če to ne zadostuje za opravičilo, a očitno je, da ne zadostuje, je moč dodati še domnevo. Bihajli je je dodal: »Nemara umetnosti niti v minulosti niso bile posebno nar potrebne ljudskih množic.« Bihajli se ni vprašal, zakaj li ni bilo nar in kajšen je smisel vseh teh družbenih pretresov, ki jih je predložil človeštvo in umetnost z njim. Zanimivo je, kako se naši modernistični teoriji složno izogibajo nekaterim vprašanjem. Zorara Mislic malo prezagleda kriči, da je opravljeno z družbenim človekom: »Človek v družbi je bil do nedavna edino perče vprašanje; človek v vesolju — je vprašanje sodobnosti.«

Nem, ali bodu v vesolju, kamor so uprli svoje oči, ti pomisli može našli nove bralce — vem pa da to njihovo pojmovanje umetnosti nima pravi nič skupnega z demokratičnostjo in revolucionarnostjo, pa čeprav se proglašajo za ultrarevolucionarje.

Se nekateri takani modernistični miti so, ki že na prvi pogled izgledajo kot mehurčki na vodi. Poljavila se je kratkovažna teorija o antiherojski generaciji, ki je precej razredno, dejansko reakcionarno pobujanje, katvo za njo pa mit tako imenovanega sodobnega človeka. Imamo pa tudi nektere letete teoretiziraje, ki so zdaj lj, zdaj tam in jih ne moreš zbrati niti za rep niti za glavo in ne moreš predvideti, kam bodo smuknili v prihodnjem trenutku — kar vse dejansko sodi med cirkuške trike. Od kod in zakaj vse to — to je vprašanje.

O francoskih surrealističnih misli Sartre: »Njihov mit rušenja vsega privriva ogromen in veličasten apetit. Vse žele uničiti, razen sebe samih.« Zdi se mi, da so naši modernisti prevzeli predvsem ta veličastni apetit. Le-ta se je zlasti pokazal na torišču književne kritike in publicistike. Uveljavljajo svoje tako imenovane kritične politike (politika pa je, pa čeprav v književnosti, sredstvo za dosegro nadvlade) so zmedli našo žo tako silbiko književno kritiko in načelo grupaske pristranosti proglasili za poglavitno načelo, zavrnogajo tako sleherno objektivnost. Nekaj podobnega so dosežili tudi v našem družbenem življenju z ustanavljanjem skupin in blokov, ki spominjajo na predvogo kilarstvo.

Na enem izmed naših kongresov je bilo govora o tem, da bi Balzac, če bi se po naključju pojavil pri nekak hitro trda predla. Lahko je Balzac in lahko je Prevertu, Steinbecku, Caldwellu, kajti oni so lahko veliki pisatelji — saj niso imeli opravka z našimi modernisti. Če bi ga imeli — bi bilo drugače. Naši mojstri bi Preverta odklonili zato, ker je tendenčen; Steinbecka bi Caldwellu bi odklonili kot naturalista; a Balzac bi pahljal v XIX. stoletje. Niti Hemingway ne bi prišel na zeleno vejo; z njim je že ob neki priložnosti opravil moderatni Davičo — in sicer iz humannih razlogov.

TURNEJA jugoslovenskih umetnikov po priključnih krajih

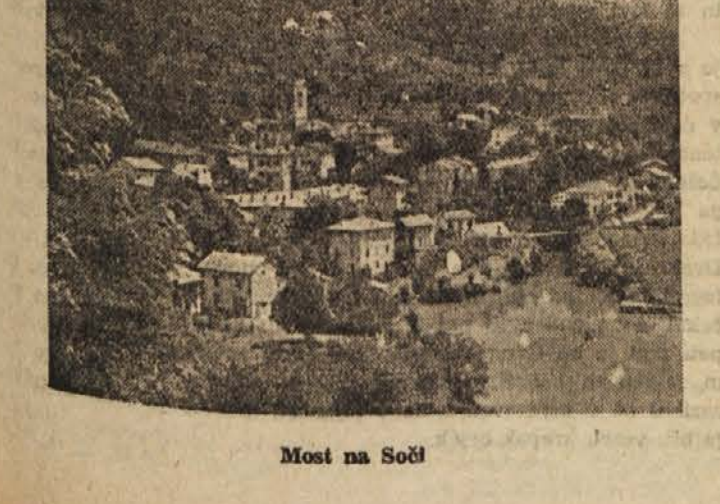
Zveza sindikatov kulturno-umetniških ustanov Jugoslavije je, kot smo že poročali, organizirala turnejo uglednih jugoslovenskih umetnikov po priključnih krajih. In sicer v četrtek dneva pribejke, ki ga bo prebivalstvo teh krajev privrkat proslavilo v okviru svoje matične države. Umetniki bodo priredili šest koncertov za prebivalstvo z bogatim in raznovrstnim programom, štiri pa za pripadnike JLA.

Na turnejo je odšlo nad 50 umetnikov iz Beograda, Zagreba, Ljubljane, Skopja in Sarajeva, med njimi tudi moski zbor Doma JLA iz Beograda in ansambel narodnih plesov »Tance« iz Skopja. Prvo prireditev bodo imeji danes za pripadnike JLA v Postojni. Jutri bodo umetniki nastopili v Piranu (popoldne za pripadnike JLA, zvečer pa za prebivalstvo). V naslednjih dveh dneh bodo priredili koncerte v Kopru, Škofljam in Izoli, zatem pa 28. t. m. v Umagu, kjer bodo priredili tudi tretji koncert za JLA.

Svečana predstava bo na Dan republike 29. novembra v Bujah. Za ta koncert so pripravili spored, ki bo trajal nad tri ure. Ob evralitvi bodo v Ljubljani 30. t. m. priredili četrti koncert za pripadnike JLA.

ZAGREBSKA OPERA IN BALET V ANGLIJI

Konec decembra bosta zagrebska opera in balet odpovala na gostovanje v Anglijo. V Londonu bo Opera uprizorila Borodinovega »Koeza Igorja«, Leoncavallove »Glumače«, Gnojeveč »Ero z onega sveta« in Stravinskega opero »Življenje razuzdanec«. Balet pa bo nastopil s Prokofjeva »Romeom in Julijo«, z Lhotkovim »Vragom na vasi« in Baranovičevim »Lectovim srcem«.

Most na Soči

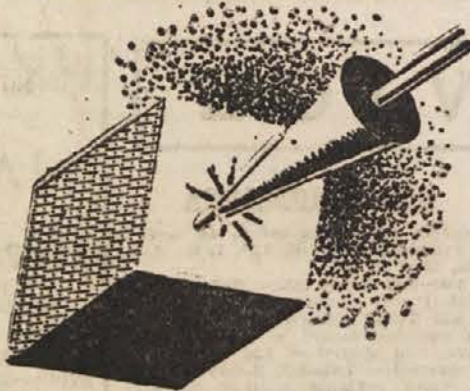

**Zavod za raziskavo materiala
in konstrukcij LRS**

Ljubljana, Dimičeva ul.

čestita k Dnevu republike!

izvršuje v laboratorijih in na terenu:
vse preiskave nosilnih konstrukcij,
toplotne in zvočne meritve, kemične
preiskave, geomehanske preiskave,
keramične preiskave

Delovni kolektiv

Pekarna

Zgornja Siska
Ljubljana, Titova 69

čestita vsem svojim
odjemalcem in vse-
mu delovnemu
ljudstvu k prazniku
29. novembra

Kolektiv podjetja

Harmonika

Ljubljana,
Titova 55a

čestita vsemu delovnemu
ljudstvu k Dnevu
republike 29. novembra!

DELOVNI
KOLEKTIV
TOVARNE

ČESTITA VSEM DELOVNIM
LJUDEM OB DNEVU
REPUBLIKE

LJUBLJANA

Vsem neomajnim
borcem za izgradnjo
socialistične
Jugoslavije čestita k
prazniku Republike

Delovni kolektiv podjetja

TESAR

LJUBLJANA

Vsem borcem za izgradnjo socialistične Jugoslavije
čestita k prazniku ustanovitve Republike
Delovni kolektiv podjetja

»Usnjeni izdelki«

LJUBLJANA, CELOVŠKA C. 14

**Mestna
plinarna v Ljubljani**

- proizvaja: plin, koks, katran, žveplo
- popravlja: plinske naprave in aparate
- izvršuje: plinske instalacije, štedilnike in sobne peči

Kolektiv čestita delovnemu ljudstvu za 29. november

Delovni kolektiv podjetja

MLINSKA INDUSTRIJA

Ljubljana, Parmova 37 trakt III

s svojimi obrati, čestita vsem svojim poslov-
nim prijateljem, kakor tudi vsem delovnim
kolektivom k Dnevu republike 29. novembra in želi mnogo
uspeha pri nadaljni socialistični graditvi

Delovni
kolektiv

Ljubljanske tovarne hranil

Ljubljana, Smartinska cesta 30

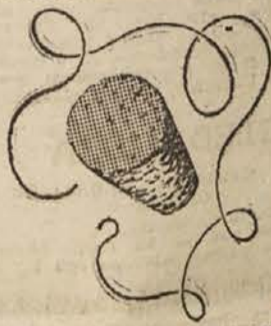
pošilja ostalim kolektivom, svojim poslovnim
tovarišem in odjemalcem svoje borbene pozdrave k
prazniku Republike. Obenem se priporoča in opozarja na
svoje prvovrstne izdelke; kavovine in pecilne praške.

Delovni kolektiv

Tovarne zamaškav

LJUBLJANA

čestita vsem delovnim ljudem
kot poslovnim prijateljem ob
obletnici Dneva republike

Delovni
kolektiv

Mizarske zadruge

LJUBLJANA - VIČ

čestita vsem svojim odje-
malcem in delovnim lju-
dem k prazniku
29. novembra

Delovni kolektiv podjetja

FLR Ljubljana

Centrala za FLRJ

LJUBLJANA, S SVOJIMI POSLOVALNICAMI

čestita vsem svojim poslovnim prija-
teljem, kakor tudi vsem delovnim ko-
lektivom k Dnevu republike 29. novem-
bru in želi mnogo uspeha pri nadaljni
socialistični graditvi

Delovni kolektiv

Titovi zavodi

LITOSTROJ

ČESTITA K DRŽAVNEMU PRAZNIKU 29. NOVEMBRU

KOLEKTIV

**Tobačne
Tovarne
V LJUBLJANI**

čestita vsem delovnim ljudem k
Dnevu republike
Kadilec nudimo vseh vrst tobač-
ne izdelke dobre kvalitete

KOLEKTIV

MESTNE VRTNARIJE

čestita vsem delovnim ljudem ob
Dnevu republike
priporoča sadike cvetja, drevia
in lepote grmičevja vsem
odjemalcem širom naše domovine

Delovni kolektiv
industrijskega podjetja

Vinocet

Ljubljana

tovarne za kis in prede-
lavo poljskih pridelkov
pošilja pozdrave in čestit-
ke za praznik republike
in se priporoča

Autotehna

Ljubljana, Celovške c. 38
Beograd, Brankova ul. 18

Konsignacijska skladišča in servisi GM, OM in BOSCH
čestita vsem delovnim kolektivom k prazniku republike

GRADBENO INDUSTRIJSKO PODJETJE

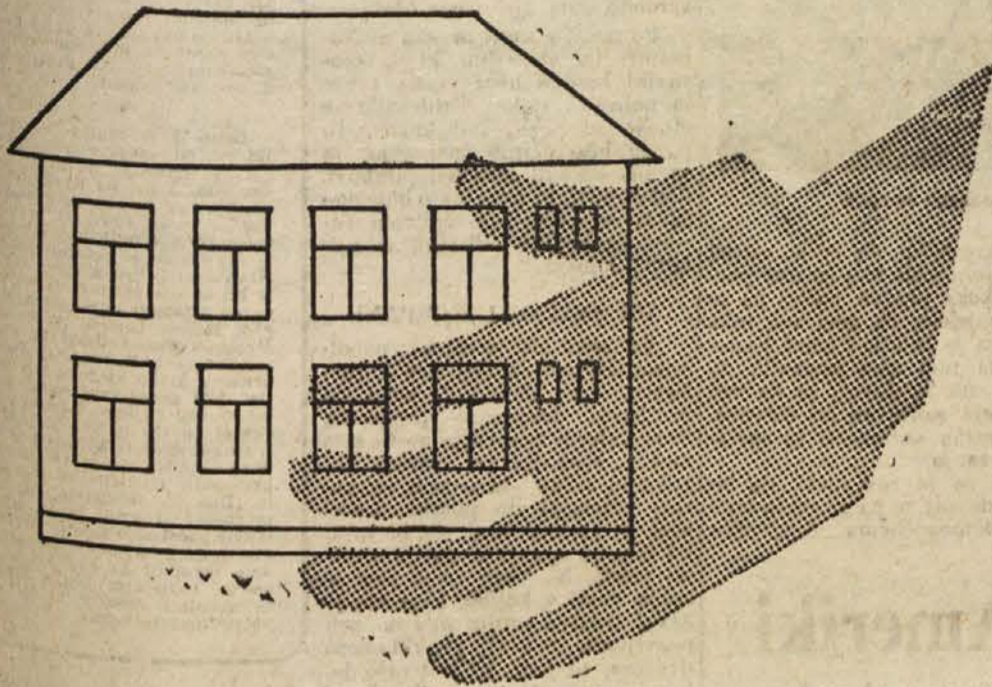
GRADIS

LJUBLJANA, BOHORIČEVA ULICA 24

s svojimi kolektivi v Ljubljani, Medvodah, Jesenicah, Grosuplju, Krškem, Šoštanju, Škofji Loki, Ravah na Korškem, Kidričevem, Mariboru, Zenici in Dekanih

★

čestita k prazniku obletnice ustanovitve Nove Jugoslavije vsem delovnim kolektivom in želi novih uspehov pri izvažanju gospodarskih nalog

Kolektiv podjetja
ISKRA - SERVIS

Ljubljana, Mestni trg 12

čestita svojim cenjenim strankam in vsemu delovnemu ljudstvu k prazniku 29. novembra, ter se priporoča za nadaljnja naročila v stroki silekotičnih naprav, katere projektira, montira in vzdržuje

ISKRA - SERVIS!

Kolektiv vabiteljstva

Prehrana

Ljubljana, Titova 15.

Iskreno čestita ob Dnevu republike vsemu delovnemu ljudstvu

Hermes

LJUBLJANA

čestita in pozdravlja vse delovne ljudi ob Dnevu republike 29. novembra

Delovni kolektiv
trgovskega
podjetja

čestita in pozdravlja ob Dnevu republike 29. novembra vse svoje odjemalce in trgovske prijatelje

Kolektiv podjetja

čestita k velikemu prazniku, 29. novembra vsem delovnim ljudem!

LJUBLJANA

Trgovsko izvozno podjetje za domačo in umetno obrt

Dom

LJUBLJANA

čestita k prazniku republike 29. novembra vsem delovnim ljudem!

TOVARNA PLETENIN

Angora

LJUBLJANA, EMONSKA C. 2

izdeluje moške, ženske in otroške pletenine po modnih vzorcih

čestita vsem svojim odjemalcem in vsemu delovnemu ljudstvu k prazniku 29. novembra

Ob prazniku republike, 29. novembra čestita vsem svojim cenjenim odjemalcem in vsemu delovnemu ljudstvu

LJUBLJANA

Delovni kolektiv podjetja za promet z zobarskimi potrebščinami

Dental

LJUBLJANA
M iklošičeva c. 10/1

čestita k prazniku 29. novembra vsem cenjenim odjemalcem poslovnim prijateljem, in vsemu delovnemu ljudstvu.

Trgovina poljoprivrednim proizvodima

Zemaljski proizvodi

SARAJEVO
Predstavništvo — Ljubljana — Maribor

čestita k Dnevu republike vsem svojim dobaviteljem in odjemalcem, ter vsemu delovnemu ljudstvu

SPOMINI RAZISKOVALCA TIBORJA SZEKELYJA

Peklensko kolo plemena Jaboti

Nekega dne l. 1948, navsezgodaj, so na bregovih Amazone živeli Indijanci plemena Jaboti, pri katerih smo se prav tisti dan mudili v gosteh, poskakali s svojih lesenih ležišč in začeli razpohvatati s pepelom pokrita ognjišča. Kmalu je zaplapolala okrog nas kakih enajst ognjev, da je vsa okolica zažarela v skrivnostnem svitu. Indijanci so se začeli bližati leseni posodi, polni neke čudne tekočine. Začeli so to še neprevrelo tekočino nalivati v buče. V nekatere je je šlo tudi po dva ali tri litre. In jeli so jo pti, dokler niso popili vse, potlej pa so se moški in ženske prijel pod roke in nekam odšli.

la že je vzbudilo našo pozornost čudno mrmanje, ki se je razlegalo od nasprotne strani, kakor je stala skupna velika koliba kopaste oblike. Počasi smo se približali tistemu mestu in opazili čarodeja Kumevavo, najbolj vplivnega ranocelnika tega plemena. Stal je sklonjen nad mizo in opravljal čarovniške obrede. Takoj smo se spomnili, kakšne čudne reči se bodo zdaj tu dogajale, da bomo videli prizore, ki jih ne bi hoteli zamuditi.

IZGANJANJE HUDOBNIH DUHOV

Takoj smo spoznali, da se Kumevava pripravlja na obred čaranja, katerega cilj je izgnati hudobne duhove iz smaloke, kakor imenujejo Jaboti svojo skupno kolibo. Poleg njega je stal njegov pomočnik, moj dober prijatelj Džabidi. V posodi je pekla tobačne liste, čarovnik pa je rezljal kos lesa in nekakšna pekoča semena ter delal iz tega siv prašek. Povedal mi je, da se bo obred začel, ko bo sonce že visoko na nebesu, in da mi bo dovolil prisostvovati, toda s pogojem, da bom aktivno sodeloval pri obredu »kakor ostali čarovniki«. To je pomenilo zame velik uspeh, izpolnitev davne želje, saj sem že dolgo mislil, kako zanimivo bi bilo prisostvovati takšnemu obredu in napraviti nekaj fotografirskih posnetkov.

Izgubil pa sem bil že vse upanje; kajti ti obredi so strogo tajni in udeležiti se jih ne more nihče, kdor še ni pripoznan za čarovnika. Samo zato sem Indijancem

ZA DOBRO VOLJO

»No, veste kaj, to pa ni slika, ampak karikatura!«

pripravljati, da sem doma, v svojem plemenu, v plemenu belih ljudi, tudi sam čarovnik. To je napotilo vrhovnega čarovnika Kumevavo, da mi je rekel: »Ne le da boš smel biti navzoč, marveč boš moral tudi sodelovati, da boš svojo moč združil z našo.«

Eden izmed navzočih čarovnikov je zatrobil na nekakšno trobento in kmalu so začeli prihajati ostali čarovniki. Bilo jih je šest. Drugi stanovalci »maloke« pa so se jeli hitro umikati v nasprotni del kolibe, da si ne bi nakopali gneva duhov.

Posedli smo v krogu nasproti vhodu, zastrtemu s palmovimi listi. Mizo za čaranje so bili spremenili v obredno. Stala je na tleh v zemljo zabitih kolih, pokrita s tistim suhim praškom, pripravljenim nalašč za čaranje. Tedaj sem opazil cevko, dolgo približno meter. Čarovnik jo je vzel in napolnil s suhim praškom, potlej pa si jo je potisnil v nosnico. Prašek mu je napolnil nos, čarovnik pa je kar naprej polnil cevko z jedkim praškom in si jo vedno znova potiskal v nosnico in se tako mučil. To je storil približno petnajstkrat, potem pa so mu pritekale solze iz oči in kašelj ga je jel dušiti. Potlej je vsem po vrsti pihal ta strup v nos in vsi so bili videti zadovoljni vzlic hudim bolečinam.

TUDI JAZ SEM PRISEL NA VRSTO

Na vrsto je prišel Džabidi, ki je bil samo čarovnik učeneec in ki se je začel že pred obredom zvijati od bolečin v nosu. Obraz mu je obšla rjava tekočina, tekoča tudi iz njegovih oči, nosu in ust. Napel je vse sile, da se mi je nasmehnil, kakor da bi mi ho-

tel vse pojasniti in povedati, hkrati pa v opravičilo, da je tako mehkužen, kmalu pa si je spet začel natresati prašek v nosnice. Naposled je prišla cevka, polna suhega in pekočega praška, tudi do mene. Vzel sem jo in potisnil z nekakšno pobožnostjo njen konec v nosnico. Iz previd-

Pripadniki plemena Tupari ob nekem obredu

nostj pa sem tisti hip zamižal. Tedaj je čarovnik z drugega konca pihnil v cevko in v naslednjem trenutku sem mislil, da je nastal konec sveta. Pekoči prašek mi je prodiral v glavo. Zdelo se mi je, da mi prodira naravnost v kosti. Pred očmi se mi je stemnilo in čutil sem, kako me obliva kurja polt in kako sem nenadoma oglušel. Ko sem spet odprl oči in skozi solze pogledal okrog sebe, sem videl, da me gledajo navzoči

porogljivo in nestrpno, da bi videli, kakšen bo konec, saj sem bil v njihovih očeh čarovnik v svojem plemenu, v plemenu belih ljudi. Bilo mi je jasno, da bo od mojega nadaljnega vedenja odvisen moj ugled v tem plemenu, pa tudi ugled mojih treh tovarišev. Napel sem vse sile in

plemena Jaboti. Vsi smo namreč dobili samo po pol porciji pekočega praška, ostalo pa nas je še čakalo. Tako je cevka spet začela krožiti po peklenem kolu, po blaznem kolu, ki smo ga bili napravili, sedeč v krogu drug poleg drugega. Ko je prišel na vrsto Nomature, je jel trepetati ko list v vetru. Zaviral je oči in kremžil obraz od neznošnih bolečin.

»Glejte ga, duh prihaja! mi je pošepnil čarovnikov pomočnik. Nomature je bil zamaknjen, ves iz sebe. Sedel je med nami, v tem našem peklenem kolu, toda njegov pogled je bil uprt negibno v praznino. Potlej je zatisnil oči in začel govoriti s svojim rajnkim očetom. Izgovarjal je samo kratke, pretrgane besede, bolj podobne stokanju kakor govorici. Sicer pa, kako ne bi stokal, saj je v zamaknjenosti nenehoma videl okrog sebe mnogo kač in raznih drugih živali. Pozneje so mi pojasnili, da so prav te živali povzročile smrt njegovega očeta.

Po tretji porciji praška ni Nomature bil več edini, ki je izgovarjal besede brez vsake zveze in bolešno stokal. Pridružilo se mu je še nekaj Indijancev. To pa je bilo očitno znamenje, da so jih obsedli hudobni duhovi, tisti duhovi, ki prenašajo bolečino in ki so zdaj pod vplivom čarobnega praška odhajali iz njihovih teles.

plemena Jaboti. Vsi smo namreč dobili samo po pol porciji pekočega praška, ostalo pa nas je še čakalo. Tako je cevka spet začela krožiti po peklenem kolu, po blaznem kolu, ki smo ga bili napravili, sedeč v krogu drug poleg drugega. Ko je prišel na vrsto Nomature, je jel trepetati ko list v vetru. Zaviral je oči in kremžil obraz od neznošnih bolečin.

»Glejte ga, duh prihaja! mi je pošepnil čarovnikov pomočnik. Nomature je bil zamaknjen, ves iz sebe. Sedel je med nami, v tem našem peklenem kolu, toda njegov pogled je bil uprt negibno v praznino. Potlej je zatisnil oči in začel govoriti s svojim rajnkim očetom. Izgovarjal je samo kratke, pretrgane besede, bolj podobne stokanju kakor govorici. Sicer pa, kako ne bi stokal, saj je v zamaknjenosti nenehoma videl okrog sebe mnogo kač in raznih drugih živali. Pozneje so mi pojasnili, da so prav te živali povzročile smrt njegovega očeta.

Po tretji porciji praška ni Nomature bil več edini, ki je izgovarjal besede brez vsake zveze in bolešno stokal. Pridružilo se mu je še nekaj Indijancev. To pa je bilo očitno znamenje, da so jih obsedli hudobni duhovi, tisti duhovi, ki prenašajo bolečino in ki so zdaj pod vplivom čarobnega praška odhajali iz njihovih teles.

VERSI SMO BILI IZCRPANI

Vsi smo bili utrujeni, popolnoma izčrpani. Začeli smo se razhajati, samo Džabidi je ostal, da bi čuval dragocene predmete, brez katerih čarovnija ne bi bila možna. Klečajoč na vsakem koraku in težke glave sem se komaj primajal do potoka. Legel sem na trebuh vanj, da bi spravljal iz sebe ogenj, ki me je strašno peklo. Ne vem, kako sem se sploh vrnil v kolibo, kjer me je čakal izdaten obrok okusno pripravljene mravelj s palmovoga drevesa, te jedi, ki jo imajo Jaboti za največjo poslastico in ki smo jo tudi mi začeli radi jesti.

Po dolgem mešetarjenju s čarovnikom in tik pred odhodom k sosednjemu plemenu so vsi predmeti, ki jih je uporabljal pri obredu, postali sestavni del moje zbirke, kar sem mu seveda dobro plačal. Vsem ko sem jih spravljal, pa sem opazil, da me Jaboti nepremično gledajo. Bilj so v glavnem taki, ki so že poznali čarovnija in s katerimi sem nekaj dni prej sedel v peklenem kolu. Videl sem jih, kako se mi od vseh strani bližajo spačenih obrazov ko volkovi.

»Treba bo nekaj storiti, sicer nas vse pobijejo,« je rekla moja žena Mary.

Stopil sem k našemu prijatelju Džabidi in mu pojasnil, da jemljem te stvari s seboj samo zato, da bi belim ljudem pokazal, kako je treba izganjati iz teles hudobne duhove, ker belci tega ne vedo. Medtem je vzela moja žena iz torbe polno prgišče aspirinov in začela to skrivnostno zdravilo deliti med Indijance. Zadostovalo je, da so se spogledali in pomenili, potem pa so me pustili pri miru. Se zmeraj sovražno nakremženi so začeli drug za drugim pristopati k čarovniškim cevkam in se med skrivnostnimi kretnjami poslavljati od njih. To je pomenilo, da so potegnili iz njih čarobno moč, da je ne bi mi vzeli s seboj.

Novi denarni mogotci v Ameriki

Nekaj primerov, ki kažejo, da je obogatitev v tej deželi še zmeraj možna

Večkrat slišimo ali beremo, da so tudi v Ameriki minili časi Rockefellerjev, Morganov, Carnegiejev, Vanderbiltoev in Fordov, ko so lahko posamezniki »zaslužili« milijone dolarjev. Ta trditve pa ne drži. V kapitalističnih deželah, zlasti v ZDA, je še zmeraj možno, da spravijo posamezniki skupaj velikansko bogastvo, na drugi strani pa je na milijone ljudi, ki se s trdim delom komaj človeka vredno preživljajo.

Eden najznamenitjših takšnih primerov je v sodobni Ameriki Henry Kaiser, graditelj znanih ameriških ladij »Liberty«, zdaj lastnik velikih avtomobilskih tovarn Kaiser-Fraser. Začel je z malim, med vojno pa je dobil velika državna naročila. Ker je bila potrela za tovarnih ladjah čedalje večja, je zgradil lastne ladjedelnice, jeklarne in tovarno motorjev. Zdalj je eden najbolj tejših ameriških denarnih mogotcev.

Novo milijonarje je dobila Amerika tudi na področju hotelske industrije. Tu odločata zdaj dve družini, Statler in Hilton, ki imata v rokah največje hotele v vseh ameriških pa tudi v nekaterih tujih velemestih. Med novimi dolarskimi milijonarji bi lahko omenili še mladega Martina Wolfsona, sina trgovca s starim železom, ki ima zdaj v rokah veliko podjetje Montgomery Ward, ali drznega finančnika Philippa Younga, ki se je dokopal do vodstva največje ameriške železniške družbe »New York Central«.

Pomemben uspeh sovjetskih kirurgov

»Večernaja Moskva« poroča, da se je sovjetskim kirurgom posrečilo s postopnim ohlajanjem telesa ustaviti obtok krvi za 25 minut. Tako bodo lahko odslej delali operacije srca, ki so veljale za nemogoče. Poskusi na psih so pokazali, da ni za organizem nobene nevarnosti, če se krvni obtok v njem ustavi. Srce lahko potem, ko se krvni obtok povsem ustavi, »izsuše« in tako omogočijo operacije brez sileherne nevarnosti. Potem telo spet segrejejo in kri začne znova krožiti po njem. Prve operacije na človeku bodo kmalu preizkusili na kliniki moskovskega medicinskega inštituta.

MILO ZA DRAGO
Pesnik Laza Kostić je nekoč prepsal iz neke zbirke pesmico in jo za zalo postal neki svoj znanci. Le-ta pa mu je poslala top las. Kostić ji je odgovoril:
»Dražestna gospodična, žal mi je, da poslani lasje niso z vaše glave.«
Znanka pa mu je vrnila pisno z naslednjim pripisom na zadnji strani:
»Dragi znanec, tudi meni je žal, da pesmica, ki ste mi jo poslali, ni iz vaše glave.«

JURE

NAPISAL BRODAR, RISAL JEZERNIK

133. V nekaj dneh so dobili prvega pacienta, ki je bil ranjen v boju z Nemci. Več dni je ležal brez zavesti, potem pa se mu je počasi začelo boljšati. Polagoma se je razvil in začel pripovedovati. Njegova enota so je več dni tolkla s trikrat močnejšim sovražnikom. Končno je Nemcem uspelo, da so jih obkolili in z vseh strani udarili po njih. Večina se jih je kljub temu prebila iz obroča, nekaj pa jih je obležalo ranjenih. Med temi tudi on.

134. Nemci so z njimi na kratko opravili. Vsak je dobil strel v tilnik. Ko so jih našli partizani, so bili vsi razen njega mrtvi. On je bil zadnji na vrsti in Fricu, ki je streljal ranjenca se je mudilo za ostalimi. Ustrelil je kar tako približno in krogle je prebila samo meso ter obličala v ličnih kosteh. Vsem so se stiskale pesti. Da bi že kmalu ohranili!

135. Neko jutro so prinosili bledega partizana, ki je ležal na nosilih in tiho stokal. Bil je ranjen v trebuh. Položili so ga na podolgovato mizo, ki je stala na koncu postelj. Prihital je zdravnik, si kratko ogledal rano in naročil: »Pripravite instrumente in oter. Operirati bo treba!« Njegov glas je bil globok in miren. Ranjenčeve oči so bile v tistem zaupanju uprte vanj.

136. Ranjenec se je pod vplivom stroha že pogreznil v globoko nezavest. Z masko na licu so je zdravnik sklanjal nad njim in jemal instrumente, ki mu jih je podajala bolničarka. Spretno je razširil rano in preiskoval poškodbo. V tem trenutku se odpro vrata. Bil je »kamuflor«, ki je bil šel ven, da bi zamaskiral sledove bolničarjev, ki sta prinosila ranjenca. Več bled je zašepetal: »Nemci so v bližini!«

MALI LEKSIKON

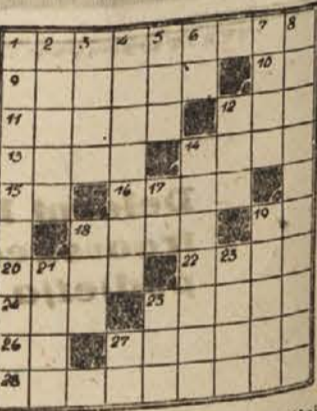
Kateri naš fizik je odkril zakon o zarčanju temnih teles?

Kdaj so v Zagrebu ustanovili Matico Hrvatsko?

Slovenski fizik Jožef Stefan (1835-1893), univerzitetni profesor na Dunaju, je znan po svojih delih iz optike in toplote. Odkril je znani zakon o zarčanju temnih teles (Stefan-Boltzmanov zakon). Prejel je nobelovsko nagrado za odkritje naših rojakov, ki so kot sloveči znanstveniki ponos naše znanosti. Naj omenimo samo nekatere, razen že dobro znanega Rudžera Baskovića, Nikolin Rudžera Baskovića, Papina, Pavle Gospodnotić, Krapar iz leta 1901, doma z otoka Brača, stoletja, doma z otoka Brača, je 20 let pred slovečim italijanskim filozofom, fizikoslovcem, matematikom in vzhodnim filozofom Galileiem napisal razpravo o astronomskem daljnogledu. Matematik iz Dubrovnika Martin Getaldić (1566-1620) je 70 let pred Newtonom konstruiral pravilno parabolično zrcalo in bil s svojim teleskopom (s 60-kratno povečavo) prvi, ki je izdelal vprašanje algebre v geometriji ubil v tem oziru v Descartesov predhodnik. Franjo Petrić (1829-1897) je bil in ploden znanstvenik, se je razvil v astronomijo, meteorologijo in rimskimi starinami. Prvi je tudi spoznal težnost.

Letos 12. februarja je minilo 112 let od ustanovitve Matice Hrvatske (Maticе Hrvatske) v Zagrebu. Misel na njeno ustanovitev pa je bila sprožena že mnogo let prej. Privraket je bila vedel prejšnji protokol študentskega društva, ki bo njegova dolžnost izdajati znanstvene, poučne in leposlovne knjige. Okupator je skušal na vse načine preprečiti ustanovitev te kulturne ustanove, vendar pa je vztrajnost hrvatskih prehoditeljev zmaga. Dne 12. februarja 1842 je trakošćanski grof Janko Drašković začel sejo Sabora in razglasil, da je njegov glavni namen »znanost in književnost v našem narodnem jeziku širiti in mladini omogočiti, da se patriotično izobrazi.«

KRIŽANKA

Vodoravno: 1. tovarna plastilna mas v Kaštel Sušurcu, 2. zakrben, 10. simbol za element molibden, 11. skopuh, 12. zlatonosna reka v Španiji, 13. muslimanski poglavar, 14. naziv, 15. kratica za avtomobilno pokritje, 16. izletni, 18. otroški izraz za medved, 19. veznik, 20. ime ameriške veda, 21. izrazko Crawford, 22. sorodni film, 23. otok v Jadranskem morju, 25. zmanjkati, 26. začetnik priimka, in imena slovenskoga pisatelja (»Mati« in Kačur), 27. adresa, 28. država v Južni Ameriki.

Napišano: 1. jutranja zvezda, 2. posredovanje, 3. nalepi, 4. osnutek, 5. pristop krajn, 6. veznik, 7. posej, 8. del železniške kompozicije, 9. doval, 8. del železniške kompozicije, 10. ameriški pisatelj grozljivih romanov (Edgar Allan), 11. surovost, 12. ameriški pisatelj izraz, 13. starokončina, 18. šuhovski izraz, 19. starorimski govornik, 21. osje enogled, 23. hodi, 25. starogrški bog pastirjev, 27. nikalnica.